

1982/83:151

Torsdagen den 19 maj em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

12 § Reglering av priserna på jordbruksprodukter (forts. från prot. 150)

Fortsattes överläggningen om jordbruksutskottets betänkande 1982/83:35.

Anf. 98 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Grethe Lundblad sade några saker i sitt anförande före middagsuppehållet som jag tänkte att jag skulle kommentera.

Hon sade bl. a. att centerpartiet hade en reservation, där vi begärde sänkta livsmedelssubventioner. Jag tror att det var felsägning – jag hoppas det, för någon sådan reservation har vi inte.

Vidare sade Grethe Lundblad att en proposition på trädgårdsnäringsutredningens förslag, som vi har ett krav om, måste vi vänta på, eftersom ärendet skall beredas. Javisst får vi göra det – det är helt naturligt eftersom det är en majoritet i kammaren som tycker så. Men det hindrar ju inte oss från att ha uppfattningen att det borde ha kunnat framläggas en proposition – allra helst som vi två gånger fått löften om att få propositionen under våren. I budgetpropositionen lovade man att återkomma. Det har man i och för sig gjort, men inte med några förslag med anledning av trädgårdsnäringsutredningens förslag. Man har bara skrivit fast de bidragsnivåer som redan fanns. Vidare har vi det svar som jag fick av Svante Lundkvist i vintras.

Det är detta som ligger till grund för att vi ställer de här kraven.

Grethe Lundblad sade också att jordbrukspriserna inte stigit så mycket nu. Det tyckte hon var bra, och det måste man väl hålla med om. Men orsaken härtill är att inflationen under förra året inte var så hög, varför kompensationen till jordbruket nu inte blev så stor. Att inflationen hölls på en rimlig nivå förra året berodde ju på mittenregeringens ekonomiska politik. Att kompensationen till jordbrukarna inte blev så stor beror på att räntenivån

Torsdagen den
19 maj 1983

*Reglering av pri-
serna på jord-
bruksprodukter*

gått ned. Att räntan kunde sänkas i ett par omgångar berodde också på att den ekonomiska politiken under förra året var riktig men framför allt på att den internationella räntenivån sjönk. Det kan alltså inte heller skrivas socialdemokratien till godo, utan det är andra faktorer som har inverkat.

Sedan sade Grethe Lundblad att livsmedelsutredningen redan nu skulle ha ändrat inkomstmålet för jordbrukarna. Jag vet inte om jag hörde fel eller fattade fel, men det måste väl ändå vara tokigt. Utredningen ändrar väl inte på någonting. Utredningen kommer med förslag, och sedan får riksdag och regering göra ändringarna. Jag ställer frågan om jag hörde rätt eller fel.

Anf. 99 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Knappast någon annanstans än i Sveriges riksdag kan ett inlägg som levereras efter en timme och 40 minuter kallas för en replik. Företer den möjligen likhet med en god middagsanrättning som legat i pannan för länge, kanske den blir seg och mera får anförandets än replikens karaktär. Jag skall dock herr talman, uppehålla mig vid Grethe Lundblads anförande, för det var detta det gällde.

Jag tycker att det finns anledning att än en gång – jag gjorde det redan i mitt huvudanförande – säga någonting om den där dryga miljarden i besparing när det gäller livsmedelssubventioneringen som vårt förslag innebär. Jag finner betydande skäl peka på det förhållandet att det i långt högre grad är en höjning av subventionsnivån som ger anledning till det stora gapet än moderata samlingspartiets sparåtgärder. Jag vet inte om man skall vara glad eller ledsen för det, men jag fann anledning att peka på det förhållandet att en så pass stor besparing som en dryg miljard skulle vara svår att göra i ett enda tag. För den skull finns det all anledning att vi håller i minnet att om regeringen skulle finna det förenligt med sina intressen att ytterligare öka livsmedelssubventioneringen, så kommer naturligtvis moderata samlingspartiets sparåtgärder att te sig än mer kraftfulla i förhållande till våra ansträngningar att få ordning och reda på Sveriges ekonomi men möjligen te sig svårare att genomföra i ett steg.

Jag vill gärna säga detta, eftersom det, om vi vidhåller vårt yrkande om en nivå på livsmedelssubventioneringen om 2,8 miljarder och regeringen med andra partiers hjälp fortsätter att öka livsmedelssubventioneringen, självfallet budgettekniskt uppstår ett utomordentligt stort gap.

Grethe Lundblad tog upp vår reservation 1. Ingvar Eriksson kommer om en stund att behandla den frågan, men med hänsyn till att det är ovanligt att partierna reserverar sig vill också jag säga några ord om detta förhållande.

Vi menar i moderata samlingspartiet att den förhandlingsuppgörelse som träffats om minskning av sockerbetsarealen bygger på ett anmärkningsvärt dåligt underlag. Efter två goda skördeår är man genast beredd att säga: Så här kan vi inte fortsätta – nu skall vi förbereda oss så att vi inte får en överproduktion också på detta område. Man behöver inte ha särskilt mycket bondeblood i ådrorna för att veta att goda skördeår inte så sällan följer efter varandra, liksom också dåliga skördeår kan göra. Att dra den slutsatsen efter

två goda skördeår att det nog kommer att fortsätta med sådana är enligt vår mening inte väl underbyggt. Det är för den skull som vi har skrivit vår reservation. Vi menar att man inte kan hantera frågan på det sättet.

Nr 151

Torsdagen den
19 maj 1983

Anf. 100 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Jag kanske skall börja med Arne Anderssons i Ljung senaste kommentarer till sockerbetsarealen. Jag är inte så säker på att parterna i förhandlingarna har gjort en felbedömning. Det är ändå på det sättet att avkastningen ständigt har ökat under de senaste åren, kanske inte bara på grund av goda klimatiska förhållanden utan också på grund av förbättrat växtmaterial och en på olika sätt förbättrad teknik. Jag har just i dag varit tillsammans med två representanter för parterna i sockerförhandlingarna, och bägge var helt överens om att det var ett bra avtal som träffats och man var nöjd med den successiva neddragningen av arealen. Jag tror alltså att vi skall avvakta och se hur det slår ut. Vi har hittills haft den vanan att helst inte ändra på gjorda överenskomelser.

*Reglering av pri-
serna på jord-
bruksprodukter*

När det gäller livsmedelssubventionerna ansåg Arne Andersson att den höjning som skedde i höstas var mycket stor. Jag vill säga att den var avmätt precis så att de 560 miljonerna i subventionsökningar skulle innebära ett slags kompensation för den omsättningsskatt som skulle uttas på baslivsmedel så att denna inte skulle drabba så hårt. Allt lades på mjölken, eftersom man i största möjliga utsträckning skulle hjälpa barnfamiljerna att klara höjningen av omsättningsskatten. Jag tror också att det är mycket svårt att drastiskt minska livsmedelssubventionerna, om man inte på något sätt försäkrar sig om att människor med låga inkomster och hushåll med många munnar att mätta får hjälp i den situationen.

Till Lennart Brunander vill jag säga att jag ber om ursäkt om jag har sagt fel. Jag vet att centern inte önskar sänka livsmedelssubventionerna, och jag måste därför ha gjort mig skyldig till en felsägning.

När det gäller trädgårdsnäringsens förhållanden kan vi vara överens om att dessa inrymmer en del problem. Men samtidigt vet vi att mycket av möjligheterna till stöd åt trädgårdsnäringsutredningen stöter på patrull internationellt, t. ex. på grund av olika handelsavtal. Det är därför inte så enkelt att ta ställning till de förslag som trädgårdsnäringsutredningen har lagt fram. Därför tycker jag att vi skall låta regeringen få god tid på sig att avväga förslagen.

Anf. 101 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Jag tror att Grethe Lundblad har alldeles rätt då hon menar att växtförädlarna har lyckats bra. Vi har ett bättre växtmaterial än tidigare. Men mycket tyder väl ändå på att den situation som årets vårbruk skapat inte kan väcka sådana förhoppningar som Grethe Lundblad hyser. Ett bra växtmaterial klarar inte följderna av ett vårbruk som är försenat, kanske på grund av att stora vattenmassor vräkt ned. Det är med andra ord inte så – som bönder vet vi att det inte fungerar på det sättet.

Vi har inte kritiserat avtalet som sådant, utan vi har sagt att två skördeår,

som dessutom varit betydligt mer än medelskördeår, inte skall utgöra underlag för en radikal förändring av vår livsmedelspolitik – det är det saken gäller.

Jag sade för en stund sedan inledningsvis att det kan te sig underligt att repliken låter vänta på sig i en timme och 40 minuter. I detta fall kommer, Grethe Lundblad, svaret att ges efter fyra och en halv månad – då kommer vi att få veta om Grethe Lundblad eller jag har rätt. Det är då inte fråga om en replik utan om ett rakt, klart och entydigt besked, om årets skörd också ger stöd för påståendet att överenskommelsen var riktig. Vi moderater menar att den inte var det.

Anf. 102 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Jag fick inget svar från Grethe Lundblad på påståendet om inkomstmålet för jordbruket. Jag tycker det vore väsentligt att få ett klarläggande från Grethe Lundblad på den punkten.

Anf. 103 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att Lennart Brunander inte fick något svar. Det berodde på att min taletid var slut.

I direktiven till livsmedelsutredningen sägs det ganska klart ifrån att huvudmålet är att trygga vårt lands livsmedelsförsörjning. Som jämställda delmål gäller att konsumenterna skall få livsmedel av god kvalitet till rimliga priser och att jordbrukarna skall få en med andra jämförbara grupper likvärdig standard. Det är en annan målsättningsbeskrivning än den vi hade i 1977 års beslut. Det är kanske inte så stora skillnader i de olika delarna, men rangordningen dem emellan har ändå ändrats på ett sätt som jag tycker att man skall lägga märke till.

Till Arne Andersson skulle jag vilja säga följande. Det är så att vi under de senaste åren inom sockerbetsodlingen nått upp till en försörjningsgrad på uppåt 95 %. Eftersom man hade räknat med att vi skulle ha endast 85 % självförsörjningsgrad på grund av att vi av tekniska skäl behöver importera viss mängd rörsocker som är nödvändig för viss produktion i Sverige, är det stora risker för överskott om man höjer den svenska sockerproduktionen för mycket.

Jag tycker inte att vi skall vänta bara fyra månader – jag tycker vi skall vänta till hösten och se hur det går. Mycket beror på hela årets väderlek och även på hur man tekniskt sett kan klara denna sena sådd. Om det nu skulle vara så att vi i år får en något sämre skörd kommer det så småningom att påverka den ersättning som man får ut. Det kommer väl i så fall också på sikt att kunna bli en omförhandling om arealen. Men för dagen tycker jag att vi skall vara glada över att det finns parter inom jordbruket som på frivillig väg kan få fram en produktionsplanering som av samhällsekonomiska skäl är nödvändig.

Tredje vice talmannen anmälde att Lennart Brunander anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 104 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! I det betänkande vi nu behandlar – jordbruksutskottets betänkande nr 35 – tas också prisregleringen på sockerbetor och socker upp till behandling.

I propositionen föreslås en tvåårig prisregleringsperiod, omfattande tiden den 1 juli 1983–den 30 juli 1985. Förslaget bygger på i huvudsak en förlängning av nu gällande reglering men också enligt regeringens särskilda direktiv krav på att samtliga nu existerande sockerbruk skall upprätthålla driften. Man säger att detta skall ske inom ramen för en total sockerbetsareal om 53 000 hektar. Men samtidigt föreslås i propositionen att arealen skall minskas med 500 hektar per år. Siktet är inställt på att arealen år 1985 skall vara högst 51 500 hektar.

Jordbruksnämnden bör enligt förslaget godkänna den kvotering av odlingen som kan väntas bli erforderlig, och man aviserar ett kraftigt prisavdrag vid överodling. Hur en så kraftig bantning av arealen kan ske utan att detta går ut över driften vid något sockerbruk kan med fog ifrågasättas.

I betänkandet behandlas också motion 2353, som vi moderater från Kristanstads län med Bo Lundgren som första namn har väckt. Det finns också en centermotion i samma anda som gäller att man skulle bevara den areal som vi f. n. har. Vi motionärer anser att sockerbruken skall kunna drivas vidare. Vi anser också att handlingsmöjligheterna därigenom bevaras för framtiden, till gagn för både konsumenter och producenter.

Det finns starka skäl. Grethe Lundblad, för att bibehålla den sockerbetsareal som vi f. n. har. Det säger också moderata samlingspartiets utskottsledamöter i en reservation som är fogad till utskottsbetänkandet. Reservationen är välmotiverad. Det kan inte vara riktigt att minska arealen från nuvarande 53 000 hektar ner till 51 500 hektar 1985, vilket – visserligen efter sedvanliga förhandlingar mellan berörda parter – föreslagits av regeringen och som nu kan väntas antas av riksdagen.

Moderaterna reserverar sig för en areal av minst 53 000 hektar och anser att målsättningen att kunna hålla samtliga sju sockerbruk i gång riskerar att äventyras vid en arealminskning. Det vore också fel att överföra ytterligare arealer till spannmålsodling.

Sockernäringskommittén, i vilken jag själv medverkade, förordade i sitt eniga förslag, som framlades våren 1982, en areal om 54 400 hektar. Jag vill erinra om att också socialdemokraternas ledamöter helhjärtat ställde upp för denna nivå. Det skulle då innebära ett fullt utnyttjande av våra nuvarande sockerbruk och en självförsörjningsgrad vid normalskörd om 94 %.

Detta förslag synes mig även på sikt vara väl avvägt. Motiven för detta är flera. Sockerbetorna har särskilt stor betydelse ur beredskapssynpunkt, men även ur jordbruks-, regional- och sysselsättningspolitisk synpunkt. Ute på odlingsgårdarna är betydelsen stor bl. a. ur växtföljdssynpunkt samt på grund av de erhållna biprodukternas höga fodervärde.

Ur miljösynpunkt är sockerbetorna positiva på flera sätt: Odlingen kräver högt pH-värde i jorden. Växttiden är lång, vilket begränsar riskerna för

Nr 151

Torsdagen den
19 maj 1983

*Reglering av pri-
serna på jord-
bruksprodukter*

Torsdagen den
19 maj 1983

Reglering av priserna på jordbruksprodukter

växtnäringsläckage. Sockerbetsgrödor hör också till dem som producerar mest energi, dvs. utnyttjar solens och naturens krafter effektivast.

Andra viktiga följder av en ökad odling är att handelsbalansen påverkas positivt och att vi så långt möjligt bevarar handlingsberedskapen inför en eventuell framtida satsning på etanolproduktion.

Ett sockerbruk som lagts ner lär aldrig mera tas i drift, och att bygga nytt ställer sig mycket dyrbart. Detta bör man ha klart för sig när man nu förordar minskade arealer.

Minskad sockerbetsareal innebär att en rad positiva faktorer äventyras. Att som skäl och motivering för minskad areal ta upp just de två senaste årens goda skördar är förhastat och mycket äventyrligt. Mycket talar för – som Arne Andersson i Ljung nyss framhöll – att just årets skörd kan bli väsentligt mycket lägre. Det beror på att betsådden kraftigt har försenats i viktiga odlingsområden. Ännu i dag är mycket stora arealer osådda, och utsikterna för en lyckad odling 1983 minskar för varje dag som går. Förmodanden om en lägre sockerskörd 1983–1984 än under det gångna året har också kommit utifrån, den nedåtgående pristrenden har brutits, och priserna är på väg uppåt.

Vi moderater hade hoppats, inte minst med hänsyn till den pågående "överskottsdebatten" om produktionsbalansen osv. inom jordbruket, att Sveriges riksdag skulle ha kunnat komma fram till ett beslut som följt sockernäringskommitténs eniga förslag.

Det är ju så, som jag nyss sade, att en försenad sådd äventyrar odlingen i år. Jag kan konstatera att gårdar i mitt eget område inte har sått ett enda betfrö, och det är nu tre till fem veckor efter normal tid. Inte minst med anledning av detta och med tanke på hur viktigt det är att vi upprätthåller odlingen ur beredskaps- och trygghetssynpunkt vill jag, herr talman, yrka bifall till den moderata reservationen nr 1 i utskottets betänkande.

Anf. 105 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Jag har personlig erfarenhet av att förhandlingar om sockerpriserna och om sockerbetsarealen ofta är långvariga och mycket seriösa. Alla parter är representerade vid förhandlingarna, och man har ofta ett mycket fylligt material för att bedöma frågorna.

I dag har jag varit på en resa i Skåne, där jag träffat såväl Betödlareföreningens ordförande och en ledamot av föreningens styrelse som verkställande direktören i Sockerbolaget och diskuterat just dessa frågor. Alla dessa personer var mycket nöjda med avtalet beträffande sockerbetsarealen. Jag är därför verkligen förvånad över att moderaterna här, mot alla parters önskan, tycks vilja riva upp ett ingånget avtal. Är det inte en grov underskattning av lantbrukets organisationer och deras kunnighet att här i riksdagens talarstol kräva att man skall ändra ett avtal som är ingånget i vanlig ordning?

Anf. 106 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Grethe Lundblad säger att det ofta är seriösa och långvariga förhandlingar som ligger bakom de överenskommelser och avtal som man

träffar i dessa sammanhang och att man använder ett fylligt material. Jag delar uppfattningen att det är på det sättet. Men det är också så att vi i Sveriges riksdag har ett ansvar för att se mycket långsiktigt på dessa frågor. Och jag ifrågasätter verkligen, Grethe Lundblad, om man kan begränsa och minska sockerbetsarealen fram till 1985. Det är det som vår reservation gäller. Vi ifrågasätter detta och vad som kommer därefter.

Jag är rädd för att det ganska snart kommer att resas krav från Sockerbolagets sida att man skall lägga ned ett sockerbruk. Då kommer vi genast in på problemen om sysselsättning och regionalpolitik. Jag vill erinra Grethe Lundblad om att när vi arbetade i sockernäringskommittén så underströk vi de här faktorerna mycket kraftigt. I det arbetsmarknadspolitiska läge som vi har i dag är det djupt olyckligt, om man från en region rycker bort ett sockerbruk som skapar sysselsättning åt många – både åt dem som arbetar i fabriken och åt dem som arbetar ute på betfälten.

Det är för att markera detta ansvarstagande för framtiden som vi har lagt den här reservationen. Jag hoppas att socialdemokraternas ledamöter som arbetat med detta i sockernäringskommittén kan påverka socialdemokraterna i riksdagen att inta samma ställning.

Anf. 107 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja säga att Ingvar Eriksson här tvärtom ger uttryck för en mycket kortsiktig bedömning. Sockerbruk och liknande fabriker kan kanske användas även för annan produktion. Just detta diskuteras ju mycket i dag. Jag är inte lika orolig som Ingvar Eriksson för den här branschen, även om den kan ha haft vissa svårigheter. Framför allt tror jag att vi, när vi har sett hur vi har fått överskott på många andra livsmedel, skall vara noga med att se till att i god tid hindra att nya överskott uppstår.

Anf. 108 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Just på grund av att vi har överskott på många jordbruksprodukter tycker vi moderater att det är angeläget – och jag är övertygad om att mina övriga borgerliga kamrater delar den uppfattningen – att vi bevarar handlingsfriheten för framtiden. Det finns inget annat sätt att upprätthålla handlingsfriheten än att bevara driften i de bruk som f. n. är i gång. I något av bruken skulle man väl kunna tänka sig alternativ produktion av sockerbetor i framtiden. Om vi nu går in för att banta ner, kommer vi att äventyra sådana möjligheter. Den uppfattning som vi har redovisat i det här sammanhanget innebär också ett ansvarstagande.

Vi vill bevara handlingsfriheten, och vi vill bevara möjligheterna att trygga svenska folkets försörjning med det energirika sockret. Det var en mycket stor tillgång under andra världskriget att vi hade en så god sockerproduktion som vi hade. Det är mycket viktigt att vi inte äventyrar denna möjlighet för framtiden. Det anser vi moderater.

Torsdagen den
19 maj 1983

*Reglering av pri-
serna på jord-
bruksprodukter*

Anf. 109 EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Jag skall be att få fortsätta resonemanget kring sockerproduktionen i Sverige. Låt mig då först säga att det är att beklaga att man alltför länge sett svensk jordbruksproduktion som någonting som skall regleras för att hålla den på en bestämd nivå. Man kan inte se positivt på nya möjligheter och nya grepp. Jag skulle helt enkelt våga säga att Sverige utan vidare skulle kunna försörja Norge och Finland, om vi hade sett offensivt på detta.

Det socker som importeras från andra länder och säljs i Norge kostar ungefär 10 kr., medan det socker som är producerat i Sverige säljs på svensk marknad för litet mer än 5 kr., räknat i jämförbar valuta. Det betyder att vi skulle kunna ha 20 000–30 000 hektar mera i offensiv och meningsfull produktion. I stället talas det hela tiden negativt om detta – vi skall akta oss för överskott.

Det är riktigt att – som flera redan påpekat – man skall vara litet försiktig i sin bedömning om man, som Grethe Lundblad, oroar sig för det överskott som vi kan komma att få i höst. Sådden är just nu tre veckor försenad, och det betyder 15 % minskning av skörden på arealen. Jag har för säkerhets skull i dag talat med de experter som Grethe Lundblad träffat, för jag räknade med att hon skulle citera dem. Det blir alltså 15 % skördeminskning. Dessutom är 20 % fortfarande osätt. Liknande förhållanden är det i Frankrike, Holland, Belgien och Danmark, vilket inneburit att sockerpriserna på den internationella marknaden redan stigit med mellan 15 och 20 %. Detta tycker jag är rätt viktiga fakta, och det är inget tyckande utan en redovisning av det aktuella förhållandet.

Jag anser att den enhälliga sockernäringsutredningens bedömning – 54 400 hektar för svenskt bruk – var riktig. Det var onödigt av Ingvar Eriksson att säga sig vara beredd att backa till 53 000 och litet mer. Man skall ha klart för sig att målsättningen är 54 400 hektar. Det var en enhällig utrednings bedömning, baserad på starka grunder.

Jag vill närmast beklaga att man nu kommit fram till ett avtal där man bestämt sig för betydligt mindre areal. Det är ett avtal som slutits mellan parterna, och därför har vi för centerns del inte velat att kammaren skulle behöva votera om saken.

Det har smugit sig in ett rätt så intressant fel i utskottsbetänkandet. Jordbruksministern skulle kanske helst ha sett att vi inte hade märkt det. Det skrivs i utskottsbetänkandet att majoriteten i utskottet inte haft någon invändning mot det avtal som slutits och som man varit enig om. Det är nästan rätt i sin helhet. Men i jordbruksnämndens protokoll står det att förhandlingsparterna var eniga om att den bit som gäller regionalstöd skulle budgetfinansieras. Det har inte statsrådet kunnat ställa sig bakom. Statsrådet har alltså inte i propositionen redovisat den exakta överenskommelsen. Därför är det mot honom som Grethe Lundblad vänder sig, när hon i så hårda ordalag här talar om hur det går till att hoppa på gjorda avtal. De är heliga; dem får man inte röra. Detta får bli en affär mellan statsrådet och Grethe Lundblad. Regeringen har alltså inte följt träffade överenskommelser när det gäller finansiering av det regionala stödet.

Grethe Lundblad hänvisar till deltagare vid Smygehukskonferensen. Samma deltagare har vänt sig till mig och sagt att de inte alls är nöjda, därför att den överenskommelse som har träffats inte har följts i propositionen. Jag beklagar att vi inte har lagt märke till detta förhållande i utskottet tidigare, men det går bra att ändra på det. Därför framställer jag nu ett särskilt yrkande här i kammaren på den punkt som rör näst sista stycket på s. 8 i utskottets betänkande. Mitt yrkande innebär att den del av utskottets yttrande som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "nämndens konsumentsdelegation" bort ha följande lydelse:

"Utskottet vill för sin del framhålla att regeringens nu framlagda förslag överensstämmer med vad jordbruksnämnden föreslagit efter överläggningar och i samförstånd med Sveriges betodlares centralförening och Svenska Sockerfabriks AB samt nämndens konsumentdelegation utom i vad avser regionalt stöd. Utskottet vill för sin del på nämnda punkt biträda vad som överenskommit mellan berörda parter och förordar sålunda att stöd som har tydlig regional karaktär bör täckas av budgetmedel och förutsätter att detta för sockernäringsens del sker fr. o. m. 1984/85."

Det är en ganska viktig ändring som jag nu ger riksdagen möjlighet att rösta för. Utskottets betänkande blir också i och med detta korrekt på den punkten.

När Grethe Lundblad tidigare här har välkomnat denna bantning från den areal som inte minst Fabriksarbetareförbundet var så angeläget att slå fast, har hon därmed också accepterat en nedläggning av sockerbruket i Karpalund. Så enkelt är det egentligen. Det är verkligen att beklaga. Innan det steget tas hoppas jag att det skall blåsa nya vindar i denna fråga.

Det viktigaste när det gäller livsmedelssubventioner är att de inte placeras på en lägre nivå än de nu befinner sig. Den som pläderar för en lägre nivå än den nuvarande får ta ansvar för bekymmer för såväl konsumenter som producenter. Det är ett faktum som inte går att bestrida. Vi har då att notera detta. Det är bra att det blev en tackning för momsen och som i någon mån kan kompenseras av de höjda subventioner vi fick. I familjepolitiska sammanhang har en del propåer på senare tid väckts innebärande en omdisposition av livsmedelssubventionerna till helt andra ändamål. Jag vill för centerns del bestämt avvisa sådana tankegångar.

Betänkandet i övrigt bygger, som tidigare har sagts, på gjorda överenskommelser.

Centern har i ett särskilt yttrande redovisat sina ståndpunkter beträffande principiell bedömning, överblick och helhetssyn på jordbrukspolitiken.

Det hade varit möjligt att rätta till en hel del saker under andra delen av 1970-talet. De sakerna har nu blivit problem och de har också blivit föremål för en stor utredning som i sig själv inte är någon lösning på problemen. Vi har redovisat detta i det särskilda yttrandet. Det gäller jordbrukets situation som helhet. Det gäller dess roll ur säkerhetssynpunkt med avspänningsproblemen, dess regionalpolitiska roll, dess sysselsättningspolitiska roll och dess valutapolitiska roll.

I de motioner som centern väckte under allmänna motionstiden har vi

Torsdagen den
19 maj 1983

*Reglering av pri-
serna på jord-
bruksprodukter*

anvisat vägar för hur detta bäst klaras. Vi får nu hoppas, som någon har uttalat, att dessa vägar skall kunna börja beträdas, efter det att den nu sittande livsmedelskommittén har lagt fram sitt betänkande.

Men jag känner inte någon riktig tillförsikt och förtröstan inför detta, när jag hör Grethe Lundblad tolka direktiven och mena att de redan är kommitténs beslut. Hon angav det så, litet förhastat, i sitt första anförande, att detta redan var ett faktum. Då är det verkligen allvarligt.

Jag vill, herr talman, med detta yrka bifall till dels det särskilda yrkande som jag har framställt under överläggningen, dels de reservationer där mitt namn förekommer.

I detta anförande instämde Lennart Brunander, Kerstin Andersson och Sigvard Persson (alla c).

Anf. 110 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Einar Larsson beklagade att jag skulle ha backat när det gäller mitt ställningstagande i sockernäringskommittén. Men det har jag inte gjort. Einar Larsson måste ha hört dåligt på vad jag sade. Jag har även i dag pläderat just för den inställning som vi enigt hade i sockernäringskommittén. Det gällde 54 400 hektar. Jag vet alltså inte riktigt vad Einar Larsson menar med sin beskyllning.

Einar Larsson ställde sig också nyss bakom det enhälliga förslaget från sockernäringskommittén. Det gjorde han också 1982 när det gällde kommitténs synpunkter på det regionalpolitiska stödet. Det utgår ju f. n. regionalpolitiskt stöd till odlarna på Öland och Gotland.

Einar Larsson framlade för en stund sedan ett särskilt yrkande, där han menar att finansieringen skall ske med budgetmedel. Detta finner jag litet märkligt. Jag vill fråga om Einar Larsson i och med det går ifrån den ståndpunkt som han hade i sockernäringskommittén. Jag vill också fråga: På vilket sätt menar Einar Larsson att finansieringen skall ske?

Anf. 111 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Även jag är litet förvånad över Einar Larssons särskilda yrkande så här i sista minuten. Han har själv suttit ordförande när utskottet behandlat detta ärende och har alltså vid det tillfället inte uppmärksammat detta. Det är i och för sig mänskligt, men jag tycker att det riktiga hade varit att man informerade utskottets övriga ledamöter i god tid om att man tänkte göra en ändring i utskottets skrivning. Det är så man borde agera, i stället för att vid överläggningen i kammaren, utan ett skriftligt redovisat yrkande, komma med ändringar i det förslag som vi från utskottets sida har arbetat fram tillsammans.

Vid en snabbt titt i propositionen finner jag ändå att det står ganska klart att merkostnaderna för bruken på Öland och Gotland har beaktats. Statsrådet säger sedan att han biträder jordbruksnämndens förslag till finansiering av sockerregleringen och att det inte heller finns någon erinring

mot den särskilda garanti som har utfärdats av odlarna och sockerbolagen.

Jag kan alltså inte omedelbart se att det har gjorts något större avsteg från den överenskommelse som har träffats. Men jag vill avvakta tills jag ser i skrift det särskilda yrkande som Einar Larsson har framställt.

Beträffande direktiven till livsmedelsutredningen sade jag med detsamma att det var direktiven som jag läste upp. Det var inte fråga om att det skulle vara någon färdig utredning; den kommer kanske att utformas på annat sätt – det vet jag inte. Men man måste i alla fall ha lov att från riksdagens talarstol tala om vilka direktiven för en utredning är, när andra ledamöter sätter i fråga att jag har beskrivit direktiven rätt.

Anf. 112 EINAR LARSSON (c) replik:

Herr talman! Jag skall be att först och främst få säga att jag instämmer i de principiella bedömningar som Ingvar Eriksson har gjort i sitt inlägg från kammarens talarstol. Det råder inga delade meningar därvidlag. Men jag kan inte rösta för en areal om 53 000 hektar, som han vill ha och som moderaterna yrkar på i reservation 1. Jag hoppas att den reservationen blir avslagen, eftersom jag vill att riktmärket skall vara 54 400 hektar. Jag tror också att det råder ganska stor enighet på den punkten.

På den andra punkten där Ingvar Eriksson ställde en fråga till mig är min förklaring helt enkelt att jag bygger min bedömning på det avtal som slutits och föreliggande överenskommelse. Grethe Lundblad har inte hittat den uppgiften, men statsrådet kan kanske hjälpa henne till rätta. Statsrådet skriver faktiskt i propositionen att han inte kan ställa sig bakom den finansieringsform som föreslås av de förhandlande parterna.

Sedan är det bra att Grethe Lundblad här talade om att det var direktiven hon redovisade. Det behöver kanske inte betyda att det blir det exakta beslutet. Vi får ändå ha den frågan öppen och tro litet på demokratin – även om Grethe Lundblad har en betryggande majoritet i utredningen.

Anf. 113 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Det är på det sättet, Einar Larsson, att reservationen gäller de 53 000 hektar som vi nu inte kan göra något åt. Men riktmärket är, i enlighet med den motion som vi har väckt, fortfarande 54 400 hektar.

Jag tycker inte att det bör inge Einar Larsson några farhågor om han ställer upp bakom vår reservation. Det hade varit lyckligare om vi hade kunnat enas på denna punkt. Och jag tycker också att det hela borde ha kunnat klaras ut redan i utskottet. Därför hoppas jag att Einar Larsson kan ta tillbaka sitt särskilda yrkande och ställa upp på reservationen. Vi har samma målsättning, men vi har redan i utskottet fogat en reservation till utskottets betänkande, och vi har uppfattningen att det riktiga är att arbeta efter de betänkanden som arbetas fram i utskottet och de reservationer som fogas till dessa.

Nr 151

Torsdagen den
19 maj 1983

*Réglering av pri-
serna på jord-
bruksprodukter*

Torsdagen den
19 maj 1983

*Reglering av pri-
serna på jord-
bruksprodukter*

Anf. 114 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Lennart Brunander sade tidigare, i debattens början, att det hade fallit på min lott att beröra Norrlandsjordbruket. Det kan behövas, eftersom debatten hittills i stor utsträckning har gällt några hektar nere i Skåne och de små provinserna där omkring.

Det är med mycket stor besvikelse jag konstaterar att jordbruksutskottets majoritet, med socialdemokrater och moderater i spetsen, avvisat centerens förslag om en uppräknig av det statliga stödet till jordbruket i norra Sverige.

Under de senaste åren har statsmakterna visat stor förståelse för de problem som jordbruket i Norrland brottats med. Insikten om jordbrukets roll i regionalpolitiken har också kommit till mycket klart uttryck i både regeringsförslag och riksdagsbeslut. Och i bred politisk enighet har riksdagen tidigare beslutat om årliga uppräknig av Norrlandsstödet. Nu frångås denna princip.

I många sammanhang, bl. a. under fjolårets valrörelse, har socialdemokraterna sagt att de vill värna om jordbruket i norra Sverige. I tidningarna har man skrivit åtskilliga spaltmillimeter, där man anklagat den dåvarande regeringen och jordbruksministern för att det gjordes för litet för jordbruket i norra Sverige. Men, herr talman, i jämförelse med vad som nu sker framstår ändå Anders Dahlgrens insatser som skyhögt överlägsna.

Tidigare fanns det en politisk vilja och hög ambitionsnivå för jordbruket i Norrland. I och med regimskiftet i höstas förändrades attityden från socialdemokraterna. Utfästelserna till jordbrukarna i norra Sverige glömdes bort. Nu vänder man Norrlandsjordbruket ryggen. Då hamnar verkligen jordbruket i Norrland på efterkälken.

När Grethe Lundblad tidigare i dag motiverade avslaget på kravet om uppräknig, hänvisade hon till det extra stöd som utgår till skogsbilvägar och skogsbruk i Norrbotten. Men att jämföra Norrlandsstödet med stödet till skogsbilvägar är som att jämföra äpplen med päron. Jag vill fråga: På vilket sätt stöder man mjölkproduktionen i Norrland genom att satsa på skogsbilvägar i Norrbotten?

Norrlandskommitténs enhälliga betänkande om utvecklat stöd till Norrlandsjordbruket har remissbehandlats. Uppslutningen bakom förslaget är mycket stor. I stället för att lämna förslaget till riksdagen sänder regeringen det till livsmedelsutredningen. Och när nu socialdemokraterna inte vill göra den årliga uppräknigen av Norrlandsstödet trots de kostnadsökningar som skett under det senaste året, innebär detta att uppräknigen av stödet till jordbruket i norra Sverige fördröjs i flera år. I sin tur innebär detta ännu större eftersläpning för jordbruket i Norrland.

Socialdemokraternas agerande på denna punkt är anmärkningsvärd och skapar en enorm besvikelse bland jordbrukarna. Anmärkningsvärt är också att riksdagsledamoten, tillika jordbrukaren, Åke Selberg, som suttit med i jordbruksutskottet och avstyrkt förslaget om uppräknig av Norrlandsstödet, har beställt tid hos jordbruksministern nästa vecka för att tillsammans med LRF uppvakta jordbruksministern och kräva en uppräknig av stödet.

Torsdagen den
19 maj 1983

Reglering av priserna på jordbruksprodukter

Om Åke Selberg velat sina yrkesbröder i jordbrukarkåren väl, borde han redan i jordbruksutskottet ha anslutit sig till centerns krav. Lojaliteten mot regeringen har tydligen vägt tyngre än lojaliteten mot lantbrukarna och de krav som han inom LRF arbetar för. Jag ställer frågan: Vad är det som gör det viktigare att nästa tisdag i stället för nu i dag kräva en uppräknings av stödet till jordbruket i norra Sverige?

Jordbruket i norra Sverige spelar en viktig roll inte bara för livsmedelsförsörjningen utan också för sysselsättningen och en kraftfull landsbygds- och glesbygdspolitik. De arbetstillfällen som jordbruket kan erbjuda har en avgörande betydelse för möjligheterna att skapa en positiv sysselsättningsutveckling i vissa av vårt lands mest utsatta delar. Det vore, som jag ser det, väsentligt billigare för samhället att satsa ytterligare några miljoner – det rör sig om knappt 30 milj. kr. – i ökat stöd till Norrlandsjordbruket än att riskera att få en allt längre kö av arbetssökande hos arbetsförmedlingarna.

Den norrländska jordbruksproduktionen har alltid varit låg i förhållande till behovet av livsmedel inom regionen. Därför behöver vi de jordbruk som finns i Norrlandslänen och ytterligare många fler. 1950 fanns i Norrbotten 10 800 mjölkleverantörer. I dag finns endast ca 1 000 kvar. Jag vill påstå att vi inte har råd att förlora några fler. Men om inte Norrlandsstödet uppräknas, får vi räkna med att ytterligare många jordbruk försvinner, och det vore till mycket stor skada för en hel landsända.

1960-talets jordbrukspolitik innebar ett mycket hårt slag mot jordbruket i norra Sverige, inte minst i de mest utpräglade glesbygderna. 1970-talet innebar en vändpunkt och jordbruksbeslutet 1977 en ny färdriktning för jordbruket. När nu socialdemokraterna inte vill uppräknas Norrlandsstödet och fullfölja en av riksdagen fastställd princip, vider man utvecklingen tillbaka. Det drabbar främst jordbruket, men det drabbar också sysselsättningen i den del av landet där behovet av arbetstillfällen är större än i någon annan region. Jordbrukets roll i regionalpolitiken är av utomordentligt stor betydelse men kommer nu att försvåras.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 6.

Anf. 115 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Per-Ola Eriksson kunde i inledningen till sitt anförande berika kammaren med att moderaterna gått i bräsch för att inte stödja Norrlandsjordbruket. Han var mycket imponerad över den roll som vi hade spelat i detta sammanhang.

I slutet av samma anförande, möjligen sex minuter senare, var han beredd att konstatera att det var regeringen som hade svikit och Åke Selberg som i allra högsta grad hade svikit Norrlandsjordbruket.

Det är precis samma Åke Selberg och samma socialdemokrater som herr Eriksson vid en presskonferens häromdagen kallade sina bästa vänner. Han hade mycket lätt att samarbeta med dem, sade han. Det här skulle vara ett utomordentligt bra tillfälle att visa vad samarbetet med de norrländska socialdemokraterna betyder. Jag utgår ifrån att i ett län där socialdemokraterna har egen majoritet sker samarbetet helt på socialdemokratisk grund.

Torsdagen den
19 maj 1983

*Reglering av pri-
serna på jord-
bruksprodukter*

Det var precis det som var så utomordentligt bra på presskonferensen häromdagen.

Har herr Eriksson en Norrlandspolitik och en politik i Stockholm? I så fall var det Stockholmspolitiken som redovisades i dag.

Jag tycker att det här bör utvecklas litet mera. Vi har inte i sak gått emot Norrlandsjordbruket, utan vi har i livsmedelsutredningen, som arbetar med utomordentligt knappa tidsramar, funnit att utredningen är rätta stället att fastlägga också politiken för Norrland.

Norrland, Per-Ola Eriksson, är en del av Sverige. Det jordbruk som bedrivs där torde utan att bli alltför illa behandlat kunna behandlas i livsmedelsutredningen.

Stockholmspolitik och Norrlandspolitik. Umgänget med socialdemokraterna – detta praktiga umgänge – passar tydligen på presskonferenser. Vilken politik är det som gäller? Vi har en politik för Sverige.

Anf. 116 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Med anledning av att Per-Ola Eriksson citerade vad jag hade sagt angående Norrland, där jag nämnde bl. a. stödet till skogsbilvägar och skogsvård, vill jag gärna säga att jag aldrig har påstått att det var ett stöd till jordbruket. Men nu är det ju så att speciellt i Norrland har de areella näringarna ofta ett nära samband. Därför menar jag att det som föreslogs i Norrlandspropositionen ändå var ett tecken på att man från jordbruksdepartementets sida är angelägen om att försöka hjälpa människor som arbetar inom de areella näringarna i Norrland.

De förslag som kommit fram i utredningen om stöd till jordbruket i norra Sverige har inte avvisats. Utredningen har överlämnats till den pågående livsmedelspolitiska utredningen, som så småningom i samband med att den behandlar frågorna om den regionala fördelningen av jordbruksproduktionen skall ta ställning till dessa förslag.

Anf. 117 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Det var minsann ett anmärkningsvärt inlägg Arne Andersson i Ljung gjorde. Nu torde jag veta litet mer om Norrlandsjordbruket än han, eftersom jag lever i den regionen, men Arne Andersson försökte på ett anmärkningsvärt sätt blanda bort korten.

Han hänvisar till ett uttalande från min sida, men han drar underliga slutsatser. Jag har sagt att det går bra att samarbeta med socialdemokraterna i landstinget i Norrbotten men att det är svårare att få gehör för centerkraven i riksdagen, och det är det ju uppenbart.

När vi har ställt krav på en utveckling av Norrlands jordbruk har socialdemokraterna tillsammans med det parti som Arne Andersson företräder yrkat avslag på det kravet. Jag anser därför att socialdemokrater och moderater har gått i spetsen för att försvåra jordbrukets möjligheter i norra Sverige. Jag beklagar att inte moderaterna ställde upp på centerkravet att räkna upp Norrlandsstödet med de få miljoner det är fråga om.

Jag tror att det är alldeles nödvändigt, om vi skall kunna rädda jordbruket i

norra Sverige, att vi ger det dessa miljoner. Vi har en liten mjölkproduktion, vi har en liten köttproduktion och en liten fläskproduktion.

Utredningen om stöd till jordbruket i norra Sverige skulle egentligen ha behandlats här i riksdagen, om regeringen hade varit konsekvent. Men nu lämnar man utredningens förslag till livsmedelsutredningen, och det kommer att förlänga den tid som förflyter innan jordbruket i Norrland får någon uppräknig av stödet. Jag beklagar det.

Men är det så att Arne Andersson i Ljung tycker att det är bra att jordbrukarna i Tornedalen och norra Sverige skall få vänta på den uppräknig av stödet som riksdagen förut varit överens om, så tycker jag att han skall gå ut till människorna där uppe och säga det. Jag tror inte han kommer att väcka några större applådaskor med det budskapet.

I fråga om Grethe Lundblads inlägg menar jag att vi inte kan slå oss till ro bara för att vi har gett stöd till skogsbilvägar och skogsbruk och säga: Vi har inte tid och råd att göra mer. Jag tror det är nödvändigt att vi även tar denna del.

Anf. 118 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Det är troligt att jag inte får de största applådaskorna. Men nu fick jag ändå reda på vad som var anledningen till att Per-Ola Eriksson vill att denna fråga skall behandlas på annat sätt än i livsmedelsutredningen. Gäller det applådaskorna i Tornedalen har jag ingen annan mening än att de kanske går hem.

Min inställning är dock den att också Norrlandsjordbruket får behandlas som det andra jordbruket i livsmedelskommittén. Det är moderata samlingspartiets inställning.

Om denna utredning är en olycka för Norrlandsjordbruket är den en olycka också för annat jordbruk.

Vi har haft uppfattningen att vissa detaljer, som nu behandlas i jordbruksutredningen, med viss fördel kunde behandlas separat och då få en snabbare behandling, precis som Per-Ola Eriksson säger. Jag har ändå tidigare i kväll gett uttryck för åsikten att med den tidsplan som den nya livsmedelskommittén gett har några frågor kommit att behandlas snabbare än vi väntat.

Att utredningen som helhet skall jobba ganska snabbt är också belägg för att någon sådan olycka som den Per-Ola Eriksson förespår Norrlandsjordbruket dess bättre inte kommer att inträffa.

Olyckan är alltså, enligt Per-Ola Eriksson, att han inte fått dessa applådaskor om han inte hade gjort detta inlägg. Jag hoppas han får dem. Lösningen blir ändå precis densamma.

Anf. 119 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tror inte att livsmedelsutredningen är en olycka för Norrlandsjordbruket. Jag tror att Arne Andersson i Ljung och hans politik är en större olycka för Norrlandsjordbruket.

Jag tror det är viktigt att konstatera att om vi skall ha kvar ett jordbruk i

Nr 151

Torsdagen den
19 maj 1983

*Reglering av pri-
serna på jord-
bruksprodukter*

Torsdagen den
19 maj 1983

*Reglering av pri-
serna på jord-
bruksprodukter*

norra Sverige, då skall vi också fullfölja de beslut som riksdagen förut fattat, nämligen att årligen räkna upp Norrlandsstödet med hänsyn till inflationen.

Vi kan acceptera att man inte fullföljer Norrlandsutredningen då det gäller en utvidgning. Då skulle man få ta in t. ex. potatis också, och det kravet har vi inte ställt här.

Det är det nuvarande stödet till Norrlandsjordbruket vi vill ha uppräknat. Det borde också Arne Andersson vara intresserad av, om han är intresserad av jordbruket som regionalpolitiskt instrument. Jag tror det är viktigt för sysselsättningen också.

Om det sedan blir applåddaskor eller inte kan vi lämna därhän, men jag tror att många i Norrlands glesbygder gråter över den inställning Arne Andersson visat i dag.

Tredje vice talmannen anmälde att Arne Andersson i Ljung anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 120 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! I propositionen 162 har regeringen föreslagit riksdagen godkänna ett stort antal åtgärder på jordbruksprisregleringens område som regeringen avser att vidta under budgetåret 1983/84 samt att medge jordbruksnämnden disponera vissa krediter. Huvudinslaget i jordbruksutskottets betänkande är att riksdagen har att ta ställning till avtal som slutits i jordbruksnämnden. I nära nog samtliga dessa frågor har vi från folkpartiets sida inte haft några erinringar, som tagit sig uttryck i motioner i anslutning till propositionen eller reservationer till jordbruksutskottets betänkande. Undantaget är regeringens förslag att till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1983/84 anvisa ett förslagsanslag av 3 838 000 000 kr. Folkpartiet vidhåller sin uppfattning från tidigare, som återfinns i vår partimotion 2000, att riksdagen bör begränsa ifrågavarande anslag till 2 738 milj. kr.

I sammanhanget vill jag erinra om att folkpartiet motsatte sig höjningen av mervärdeskatten fr. o. m. den 1 januari 1983, och samtidigt höjningen av livsmedelssubventionerna. I vårt totala budgetalternativ fasthåller vi dessa två ståndpunkter.

När vi fattade beslut om livsmedelssubventionerna fanns det en uttalad avsikt att stödja barnfamiljerna och låginkomsttagarna. Enligt vad man har hört i debatten i dag kvarstår detta. Men folkpartiet menar att det finns bättre sätt att stödja utsatta grupper, t. ex. barnfamiljer, när levnadskostnaderna stiger. Det kan framför allt ske genom höjda barnbidrag och flerbarnstillägg. Vi är klart medvetna om att matpriserna pressas uppåt när subventionerna tas bort – men vad måste vi inte tåla för att söka bemästra budgetunderskottet? Denna inställning, att bättre stöd till barnfamiljer kan ges med en neddragning av livsmedelssubventionerna och omfördelning av dessa pengar, överensstämmer också med slutsatserna i en rapport från en

expertgrupp för studier av offentlig ekonomi, Inkomstfördelningseffekter av livsmedelssubventioner.

Vi är väl medvetna om att det är regeringen som har att slutligt utforma livsmedelssubventionerna på skilda varuslag. Folkpartiet menar att med en begränsning av anslaget skulle dock endast mjölken kunna vara ett subventionerat baslivsmedel fortsättningsvis. Den familjeekonomiska kommittén framhåller i en rapport, Barn kostar, att livsmedelssubventionerna gärna kunde minska till förmån för direkta bidrag till barnfamiljerna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 5.

Jordbruksutskottet har i samband med behandlingen av propositionen om prisregleringen för kommande budgetår också tagit upp till behandling ett antal fristående motioner. Mycket av innehållet i dessa motioner kommer att tas upp i livsmedelskommitténs arbete. Efter en ingående överläggning i jordbruksutskottet avstyrktes eller lämnades utan åtgärd alla dessa motioner.

I ett särskilt yttrande har jag motiverat varför jag har accepterat förfaringssättet utan att lämna reservation till utskottets betänkande. Det är inte fråga om något uppgivande av ståndpunkter. Vi förutsätter att livsmedelskommittén kommer att bearbeta de problem inom jordbrukspolitiken som vi tidigare har aktualiserat motionsvägen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 5, som jag tidigare sade, och i övrigt till jordbruksutskottets hemställan i dess helhet.

Det särskilda yrkande som Einar Larsson, ordförande i jordbruksutskottet, har kommit med kan jag inte finna att vi från folkpartiets sida kan stödja. Det är svårt att ta ställning till ett så hastigt framlagt yrkande. Finns det några luckor i propositionen i förhållande till avtal – vi kan dock ingalunda förutsätta att allt i avtalstexten kommer med i propositionen –, förutsätter jag att jordbruksministern kan återkomma till riksdagen, även om det är ett tvåårigt avtal på detta område.

Det har varit mycket socker att bita i, herr talman. Jag skulle vilja säga att man kanske kunde ha dragit ett barmhärtighetens flor(-socker) över detta.

Anf. 121 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jag måste få tillfälle att något kommentera det utskottsbetänkande som föreligger, och kanske också något av den debatt som har förts här i dag.

Låt mig först, med anledning av det särskilda yrkande som utskottets ordförande har lagt fram, få säga att han något förvånar mig genom att, efter det att ett justerat utskottsbetänkande föreligger, komma med ett yrkande där han påstår att vad som är redovisat i propositionen och godtagits av utskottet inte överensstämmer med den överenskommelse som har träffats mellan parterna. Nu hänvisar han till att parterna kommit överens om att det som betraktas som stöd av regional karaktär, t. ex. sysselsättningsstöd, i princip skall täckas av budgetmedel.

Om man läser vad som står i propositionen, finner man följande mening: "Såväl jordbruksnämnden som konsumenterna, odlarna och sockerbolaget

Torsdagen den
19 maj 1983

*Reglering av pri-
serna på jord-
bruksprodukter*

anser i princip att stöd som har tydlig regional karaktär bör täckas av budgetmedel — — —.” Einar Larsson vet säkert lika bra som jag att parterna när de överlägger inte har tillgång till några budgetmedel. De kan göra ett uttalande men inte förhandla med hjälp av de budgetmedel som staten förfogar över. Därför kan det icke träffas några överenskommelser mellan parterna som innefattar att man utnyttjar budgetmedel — så enkelt är det. Därför är det enligt mitt sätt att se ett något märkligt resonemang som Einar Larsson här för.

Låt mig därefter konstatera att utskottsmajoriteten har anslutit sig till regeringens förslag i denna proposition. På de punkter där reservationer föreligger har Grethe Lundblad bemött reservanterna, och jag finner på dessa punkter inte skäl till ytterligare argumentering från min sida. Jag noterar bara att de tre borgerliga partierna inte har lyckats ena sig om en gemensam ståndpunkt i någon av de frågor där något av partierna har funnit anledning att reservera sig.

Däremot förelåg det sedan tidigare enighet de borgerliga partierna emellan om att den utredning om vår livsmedelspolitik som den socialdemokratiska regeringen har tillsatt var onödig. Också i de särskilda yttranden som har fogats till detta utskottsbetänkande har partierna var för sig motiverat sin inställning på den punkten. Av dessa särskilda yttranden framgår att man tycks ha olika bedömning av situationen inom jordbruket och när det gäller vår livsmedelsförsörjning, men också ha olika uppfattning om de åtgärder som borde komma i fråga. Det har delvis speglats i denna debatt.

Einar Larsson och Lennart Brunander ansluter sig sålunda i sitt särskilda yttrande till den bedömning som centern gjort i sin partimotion, nämligen att utvecklingen inom jordbruket och livsmedelsindustrin fram till nu varit gynnsam i förhållande till andra näringar. Börje Stensson konstaterar som representant för folkpartiet i sitt särskilda yttrande att svensk jordbruksnäring har svåra ekonomiska problem, orsakade av inflation och högt ränteläge. Och han beskriver de negativa effekterna av dessa problem på ett sätt som tyder på en annan bedömning av läget efter de borgerliga åren än den som centerpartiyttrandet ger uttryck för.

Företrädarna för moderata samlingspartiet avger i sitt särskilda yttrande inget omdöme om huruvida utvecklingen har varit gynnsam eller ej. De redovisar emellertid att de vid årets början väckt ett antal motioner i olika livsmedelspolitiska frågor, vilket jag tycker tyder på att de anser att utvecklingen motiverar en översyn av en rad problem på jordbrukspolitikens och livsmedelsförsörjningens område.

Moderaterna konstaterar att samtliga de frågor som berörs i motionerna ingår bland dem som den tillsatta kommittén enligt sina direktiv har att pröva. Arne Andersson i Ljung sade i debatten att man därför ansåg att invändningarna mot utredningen inte längre hade samma tyngd. Jag hälsar den deklarationen med tillfredsställelse, eftersom det i moderaternas särskilda yttrande sägs att de inte delar regeringens uppfattning att

förhållandena är sådana att de motiverar den utredning som regeringen har tillsatt.

Då de borgerliga partierna har haft, och kanske i vissa fall fortfarande har, en negativ inställning till utredningen är det desto mer glädjande att den mottagits positivt av de berörda parterna – producenter och konsumenter, näringslivets företrädare inom jordbruk, livsmedelsindustri och handel samt löntagarna inom resp. område.

Sammanfattningsvis, herr talman, kan jag alltså konstatera att det råder en viss förvirring på den borgerliga kanten när det gäller analysen av det läge vi befinner oss i på jordbrukspolitiken och livsmedelsförsörjningens område. Jag konstaterar också splittring inom borgerligheten när det gäller åtgärderna. Jag hoppas trots detta att det skall bli möjligt att i den livsmedelspolitiska utredningen få till stånd en seriös och konstruktiv debatt som kan leda oss fram till en bred samling omkring den livsmedelspolitik som bör föras i det här landet. Det finns mot den bakgrunden ingen anledning att nu gå in i någon sakdebatt om de frågor som kommittén skall utreda. Den debatten får anstå tills vi har utredningsmaterialet på bordet.

Låt mig bara till sist få upprepa vad jag har sagt vid åtskilliga tillfällen: En av förutsättningarna för att vi skall få en gynnsam utveckling på detta viktiga område är att de åtgärder som vi föreslår kan omfattas med förtroende av såväl konsumenter som producenter. Livsmedelsförsörjningen och dess problem angår hela folket. Att ensidigt driva partsintressen i dessa frågor är dömt att misslyckas.

Anf. 122 EINAR LARSSON (c) replik:

Herr talman! Jag beklagar att vi inte under utskottsbehandlingen uppmärksammade dessa nyansskillnader. Jag hade gärna sett att jag kunnat meddela detta tidigare. Att jag inte gjort det beror helt enkelt på att jag inte iakttagit nyansskillnaderna förrän under debattens gång. Eftersom de är viktiga bör misstaget enligt min mening kunna rättas till, även om yrkandet har framställts i samband med debatten.

Låt mig läsa innantill ur propositionen:

”Såväl jordbruksnämnden som konsumenterna, odlarna och sockerbolaget anser i princip att stöd som har tydlig regional karaktär bör täckas av budgetmedel och förutsätter att detta för sockernäringsens del sker fr. o. m. 1984/85.”

Statsrådet säger nu: Jag är inte beredd att förorda att de aktuella kostnaderna skall täckas av budgetmedel.

Detta har statsrådet naturligtvis full rätt att säga. Jag har bara påpekat att jordbruksministern här avviker från den överenskommelse som är träffad. Till detta säger statsrådet: Ja, men det gäller ju budgetmedel. Då håller inga överenskommelser.

Men så är det ju inte. I många överläggningar kommer man fram till samförstånd och beslut som gäller budgetmedel, och då håller avtalet. Det går inte att smita ifrån det bara för att det handlar om budgetmedel.

Men att statsrådet principiellt har en annan uppfattning är i sin ordning.

Torsdagen den
19 maj 1983

*Reglering av pris-
erna på jord-
bruksprodukter*

Jag har bara påpekat att det är fråga om en avvikelse. Jag har inte samma uppfattning. Efter de tunga brösttoner som Grethe Lundblad slog an när det gäller hur man bör förhålla sig till ett ingånget avtal sade jag att jag ville ta hennes ord till intäkt för att vi följer det här avtalet. Jag ställer upp för det som har sagts från såväl jordbruksnämnden som konsumenterna, odlarna och Sockerbolaget. Det är också detta det särskilda yrkandet handlar om. Det är ett tillrättaläggande som gör skrivningen mera korrekt än den är i betänkandet.

Jag beklagar som sagt att jag upptäckte detta litet sent och inte hade tillfälle att uppmärksamma utskottsledamöterna på det. Men det bör väl inte hindra att saken rättas till, om man anser den vara felaktig.

Anf. 123 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Det står naturligtvis Einar Larsson fritt att föreslå att detta skall täckas med budgetmedel. Han bör då samtidigt anvisa var pengarna skall tas.

Men felet som Einar Larsson begår, det är att han säger att vi har gått ifrån överenskommelsen därför att vi inte föreslår att kostnaderna täcks med budgetmedel. Jag hävdar fortfarande att när parterna överlägger med varandra har de icke tillgång till budgetmedel. De kan alltså inte i förväg bestämma att en viss del av en överenskommelse som träffas skall täckas med budgetmedel. Vart skulle det ta vägen, om vi hade en ordning där parter som har att överlägga med varandra i förväg kan gå ut och säga att de förutsätter att staten skall ställa pengar till förfogande för att lösa in de växlar som de ställer ut? Det är på den här punkten Einar Larsson begår misstaget. Däremot står det honom fritt att här i riksdagen föreslå att man skall täcka kostnaderna med budgetmedel, men då skall han också redovisa var pengarna skall tas.

Anf. 124 EINAR LARSSON (c) replik:

Herr talman! Den här frågan gäller inte, herr statsråd, ett odefinierat antal miljoner eller någonting obestämt. Det är ganska tydligt utsagt att det gäller ett bestämt antal hektar på Öland och ett bestämt antal hektar på Gotland. Det är också ganska exakt bestämt hur mycket som skall ges per hektar. Det går alltså att redovisa ganska precis – det rör sig om ungefär 4,5 milj. kr.

Konsumentdelegationen har då bl. a. sagt att detta bör i princip betalas av budgetmedel. Jag tycker liksom konsumentdelegationen, och det är det jag velat säga med mitt särskilda yrkande.

Anf. 125 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Sedan jag fått möjlighet att ta del av utskottsordförandens under överläggningen framställda särskilda yrkande vill jag använda tillfället att yrka avslag på detta yrkande, och jag skall närmare förklara mitt ställningstagande.

Jag har många års erfarenhet av förhandlingar i konsumentdelegationen. Det har hänt så gott som vartenda år att parterna i princip har uttalat att stöd

av regional karaktär, vare sig det gällt sockernäringen eller jordbruket, bort täckas av budgetmedel. Det hände också under den tid vi hade en annan regering. Men det har sällan blivit på det sättet, utan man har tagit medlen ur olika fonder.

I propositionen kan Einar Larsson på s. 16 läsa:

”Från sockerregleringsfonden föreslås bestridas kostnaderna för fraktsubventionering till de fyra nordligaste länen och Kopparbergs län med 1,2 milj. kr. Ur fonden bör dessutom tas dels arealbidraget till de odlare som levererar betor till bruken på Öland och Gotland vilket beräknas kosta 3,5–4,0 milj. kr.,” – det är de bidrag som Einar Larsson nämnde – ”dels den ersättning av 4,3 milj. kr. som skall utgå för sockerbolagets merkostnader för driften vid dessa bruk.”

Det har alltså redan i propositionen angivits att det regionala stödet skall tas ur sockerregleringsfonden. Sedan har alltså de olika deltagarna i förhandlingarna sin vana trogen sagt att de egentligen anser att i princip detta borde betalas av budgetmedel. Men inte något år har man följt denna uppmaning från parterna, och så icke heller i år.

Jag yrkar alltså avslag på Einar Larssons särskilda yrkande.

Anf. 126 EINAR LARSSON (c) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Grethe Lundblad yrkar avslag på det förslag som hon ställt i konsumentdelegationen.

Anf. 127 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag skulle egentligen inte vilja förlänga debatten, men jag måste tyvärr göra det. Jag ställde ett par frågor till Einar Larsson, men jag fick inte något svar på dem.

Det gällde det yrkande som ställts under överläggningen av Einar Larsson beträffande det regionalpolitiska stödet till öarnas odlare. Har Einar Larsson lämnat den uppfattning som vi enhälligt redovisade i sockernäringskommitténs betänkande? Jag måste tolka det så. Uppfattningen då var att det statsfinansiella läget var sådant att medlen inte kunde tas över budgeten. Anser Einar Larsson verkligen att det ekonomiska läget har förändrats? Eller hur vill Einar Larsson finansiera det i kammaren ställda förslaget? Det rör sig ändå om 4,5 milj. kr.

Anf. 128 EINAR LARSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har här i kammaren efter klok uppmaning från många håll respekterat ingångna avtal, och jag respekterar också detta avtal. Jag är beredd att ansluta mig till att man anvisar dessa 4,5 miljoner för det budgetår som det gäller, 1984/85.

Anf. 129 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Jag hoppas att Einar Larsson också följer upp den gemensamma uppfattning som vi hade i sockernäringskommittén. Det är mycket viktigt att den enighet som vi där dokumenterade från samtliga

Nr 151

Torsdagen den
19 maj 1983

*Reglering av pri-
serna på jord-
bruksprodukter*

Torsdagen den
19 maj 1983

*Reglering av pri-
serna på jord-
bruksprodukter*

ledamöter också framöver skall kunna bilda basen för den sockernäringspolitik som vi i framtiden måste föra i vårt land.

Anf. 130 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Eftersom mitt anförande skall bli föredömligt kort, skall jag framföra det från min bänk.

Efter att ha åhört den här debatten känner jag mig manad att rikta ett tack till Grethe Lundblad och Lennart Brunander för deras försvar för höjda livsmedelssubventioner. Jag tycker att det lovar gott inför framtiden när det gäller vår strävan att hålla livsmedelspriserna nere.

Anf. 131 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! En del blir inte applåderade, andra blir det, och en del får instämmanden för sin klokskap i jordbrukspolitiken från kommunisterna. Jag vet inte vad man skall skatta högst: att bli applåderad i kammaren eller att inte bli det.

Men det är inte om detta, herr talman, som jag skall yttra mig. Det är alldeles uppenbart att det är svårt för ledamöterna att ta ställning till ett yrkande på en vital punkt vilket ställs under kammardebatten. Jag kan inte underlåta att, eftersom Einar Larsson alldeles nyss till en ledamot uttryckte sin belåtenhet över att stå för ingångna avtal, beklaga att han känner så liten respekt för det utskottsbetänkande som han själv undertecknat. Ledamöterna skulle sätta ett visst värde på om Einar Larsson står för det utskottsbetänkande som han undertecknar i egenskap av utskottets ordförande.

Det kommer väl till oss alla kloka tips inför kammardebatter då och då, och det är möjligt att Einar Larsson har rätt i sin förmodan att utskottet har begått ett misstag, att vi inte har varit tillräckligt uppmärksamma. Det är lika möjligt att Grethe Lundblad som ledamot av konsumentdelegationen vet vad hon talar om, och då har inte det Einar Larssonska yrkandet här i kammaren riktigt samma dignitet.

Herr talman! Med hänsyn till den ovisshet som jag tycker föreligger om vad som är högsta sanning i detta fall vill jag anmäla att moderata samlingspartiets ledamöter, i den mån vi når dem på det här sättet, kommer att avstå i den omröstning där detta under debatten fällda yrkande kommer upp till avgörande.

Anf. 132 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! För att sanningen skall stå klar för Einar Larsson vill jag tala om att jag inte har varit med om att träffa det avtal som vi nu fattar beslut om. Jag lämnade nämligen konsumentdelegationen för ett halvt år sedan. Men jag har vartenda år varit med om att här i kammaren fatta beslut om liknande avtal, i vilka det stått på precis samma sätt, dvs. att man i princip anser att ändamålet skall täckas med budgetmedel. Jag vill därför vädja till alla ledamöter av kammaren att med hänsyn till det som står i propositionen och i

utskottsbetänkandet avvisa det särskilda yrkande som Einar Larsson har ställt. Vi har vartenda år fattat beslut på precis samma sätt.

Nr 151

Torsdagen den
19 maj 1983

Överläggningen var härmed avslutad.

Reglering av priserna på jordbruksprodukter

Mom. 6 och 7 (prisregleringen på sockerbetor och socker)

M o m. 6. h e m s t ä l l a n

Utskottets hemställan, som ställdes mot hemställan i reservation 1 av Arne Andersson i Ljung m. fl., bifölls genom votering med uppresning.

M o m. 6. m o t i v e r i n g e n, o c h m o m. 7

Utskottets hemställan i mom. 7 bifölls och utskottets motivering beträffande mom. 6 och 7 godkändes med 191 röster mot 51 för bifall till utskottets hemställan och godkännande av motiveringen med den ändring som föreslagits i det av Einar Larsson under överläggningen framställda yrkandet. 73 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10–12 (bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 263 röster mot 51 för reservation 2 av Einar Larsson och Lennart Brunander.

Mom. 14 a och c (åtgärder till stöd åt trädgårdsnäringen)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 3 av Einar Larsson och Lennart Brunander, bifölls med acklamation.

Mom. 15 (prisreglerande åtgärder på jordbrukets område)

Reservation 4 av Arne Andersson i Ljung m. fl., som ställdes mot reservation 5 av Börje Stensson, antogs till kontraposition.

Utskottets hemställan bifölls med 217 röster mot 77 för reservation 4 av Arne Andersson i Ljung m. fl. 19 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 17 a (prisstödet till jordbruket i norra Sverige)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 52 för reservation 6 av Einar Larsson och Lennart Brunander.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

13 § Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande

1982/83:38 Reglering av priserna på fisk, m. m. (prop. 1982/83:171)

Utskottets hemställan bifölls.

Torsdagen den
19 maj 1983

*Förtroendevaldas
arbetsförutsätt-
ningar i kommun-
er och landstings-
kommuner, m. m.*

14 § Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkanden

1982/83:28 om de förtroendevaldas arbetsförutsättningar i kommuner och landstingskommuner m. m. (prop. 1982/83:97) och om politiska sekreterare i kommuner och landstingskommuner (prop. 1982/83:132) samt 1982/83:32 om ändringar i lagen (1963:633) om biskopsval, lagen (1970:940) om kyrkliga kostnader och lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord (prop. 1982/83:152).

Anf. 133 TREDJE VICE TALMANNEN:

Konstitutionsutskottets betänkanden 28 och 32 kommer nu att debatteras i tur och ordning och voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså konstitutionsutskottets betänkande 28 om de förtroendevaldas arbetsförutsättningar i kommuner och landstingskommuner m. m. och politiska sekreterare i kommuner och landstingskommuner.

Förtroendevaldas arbetsförutsättningar i kommuner och landstingskommuner, m. m.

Anf. 134 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Kommuner och landsting är grundstenar i den svenska demokratin. Den kommunala självstyrelsen gör det möjligt för många människor att aktivt delta i det politiska arbetet och att få insyn och medbestämmande i frågor som nära berör dem själva och som direkt påverkar deras livsmiljö.

Att bevara och förstärka den kommunala självstyrelsen och fördjupa den kommunala demokratin är därför av avgörande betydelse för vårt samhällssystem.

Det är i huvudsak två faktorer som medverkat till att vi i dag talar om kommunaldemokratiska problem. Den främsta orsaken står att finna i de mycket omfattande kommunsammanläggningar som framdrevs med tvång i slutet av 1960-talet. Antalet kommunalt förtroendevalda reducerades mycket kraftigt. Avståndet mellan väljare och valda växte därför på ett olyckligt sätt. Sammanläggningarnas effekter på den kommunala demokratin förstärktes dessutom kraftigt av den andra faktorn, som var den mycket kraftiga expansionen av den kommunala verksamheten. Det som brukar betecknas som den offentliga sektorns expansion har i allt väsentligt varit just den kommunala sektorns expansion.

Dessa faktorer har sammantaget medverkat till att det kommunala förtroendeuppdraget under de senaste 15 åren har förändrat karaktär. Tidigare var det fråga om att företräda ett mindre antal människor, där man kanske personligen kände många av dem. Det geografiska område man skulle täcka in med sitt kunnande om kommunala anläggningar och geografiska förutsättningar var hanterligt för den förtroendevalde. De

förändrade-förutsättningarna för den kommunalt förtroendevalde har gjort att uppdraget för många har kommit att kännas mycket betungande. I vissa avseenden har detta medverkat till ett växande motstånd från många människor att påta sig kommunala uppdrag. Det visar sig också däri att många avsäger sig de kommunala uppdrag som de föreslagits till eller blivit valda till.

De föreliggande problemen för den kommunala demokratin måste enligt centrens mening angripas med en rad olika åtgärder på flera områden.

Såväl delning av kommuner som inrättande av lokala nämnder har den gynnsamma effekten ur kommunaldemokratisk synpunkt att antalet förtroendeuppdrag ökar. Detta innebär att arbetsbördan kan fördelas på fler människor. De uppdrag som tillskapas är också i många fall lättare att inneha än de centrala uppdragen i våra storkommuner. Person- och lokalkännedom hos de förtroendevalda i de lokala nämnderna torde vara bättre, vilket bör underlätta utövandet av förtroendeuppdraget. Det leder också till att byråkratin kan minskas, till gagn för såväl kommunen och de förtroendevalda som den breda allmänheten.

Under hela 1970-talet har förutsättningarna för den kommunala demokratin och de förtroendevaldas arbetsvillkor diskuterats.

Omorgen om de förtroendevaldas arbetsförutsättningar och medborgarinflytande i det kommunala arbetet präglade också 1977 års kommunallagsreform. I den nya kommunallagen har kommunerna fått större möjligheter än tidigare att anpassa sitt arbete till de lokala förutsättningarna och att på olika sätt underlätta för medborgarna och de förtroendevalda att göra en aktiv insats. I samband med kommunallagsreformen förbättrades möjligheterna för den enskilde att erhålla ledighet för att fullgöra kommunala förtroendeuppdrag. Kommunerna har enligt den nya kommunallagen också fått vidgade möjligheter att lämna ersättning för de kostnader, t. ex. för barnpassning, som förtroendevalda åsamkas på grund av förtroendeuppdraget.

Herr talman! I proposition 1982/83:97, som bygger på kommunaldemokratiska kommitténs betänkande 1982:5, tas upp väsentliga frågor som berör de förtroendevaldas villkor. På de flesta punkter föranleder det inga nya ställningstaganden. Inom ramen för den frihet som kommunallagen ger kommunerna att ordna sin organisation har kommunerna att vidtaga de åtgärder som kan erfordras. På två punkter föreslås emellertid ändringar i kommunallagen.

I vad gäller den utvidgade interpellationsrätten tillstyrker vi från centrens sida denna.

Frågan om ersättning för förlorad arbetsförtjänst är den andra av de frågor som i propositionen tas upp till konkret behandling. På denna punkt har centern så långtgående erinringar att hela förslaget måste avvisas. Vi håller fast vid den nuvarande principen, att ersättning till kommunalt förtroendevalda skall utgå lika för alla som fullgör samma prestation. Det skall utgöra arvode för den insats vederbörande gör i den kommunala förtroendemanorganisationen.

Torsdagen den
19 maj 1983

*Förtroendevaldas
arbetsförutsätt-
ningar i kommun-
er och landstings-
kommuner, m. m.*

Det har med fog hävdats att den nuvarande ordningen, där framför allt vissa statligt och kommunalt anställda bibehåller sin lön i tjänsten samtidigt som kommunala arvoden utbetalas, verkar orättvist och kan medverka till en snedrekrytering. Enligt vår mening ligger det närmast till hands att motverka denna orättvisa genom att bl. a. förhandlingsvägen avskaffa de extra förmåner som vissa grupper nu åtnjuter. Detta ligger också i linje med riksdagsbeslutet från våren 1982, grundat på en centermotion.

Den väg som väljs i propositionen kommer enligt vår mening att leda till att orättvisorerna ökar. Det framgår direkt av propositionen att avsikten är att pressa ned gängse kommunala arvoden samtidigt som en begränsad skara förtroendevalda, som kan styrka inkomstbortfall, skall få tillgodogöra sig högre sammanlagd kommunal ersättning.

Varför skall den deltidsanställda, pensionären, den hemarbetande, jordbrukaren, företagaren eller studenten i framtiden få sämre ersättning för sina kommunala insatser? Med all sannolikhet kommer snedrekryteringen att öka ytterligare.

I flera av de yrkesgrupper som jag nämnde dominerar kvinnorna. Det framlagda förslaget kan därför innebära att utvecklingen mot en större kvinnorepresentation kommer att brytas. Centern vill inte medverka till en sådan utveckling.

Den enda hållbara principen enligt centerns mening är att alla erhåller arvode enligt en enhetlig princip. Det är sedan en uppgift för kommunerna att tillse att arvodesnivån är sådan att flertalet inkomsttagare kan ta på sig uppdrag utan att förlora ekonomiskt.

Av ett märkligt resonemang i propositionen kan man få intrycket att de föreslagna reglerna inte kommer att bli generellt tillämpliga på alla typer av anställda och alla typer av arbetsgivare. Det förefaller som om föredraganden tänkt sig att kommunerna skall ersätta inkomstbortfall endast för vissa tillkommande grupper. En generell övergång skulle innebära en alltför stor kostnadsövertäckning, anses det. När det gäller att beskriva hur kommunerna i praktiken skall kunna tillämpa en sådan lagstiftning lämnar föredraganden dem emellertid inga besked och anger inga klara linjer.

Detta styrker ytterligare vårt argument, att den bästa principen är ett arvode som är lika för alla. Mycket byråkrati och orättvisor kommer därigenom att undvikas.

Inom arvodesystemets ram vill vi peka på de möjligheter till förbättringar som ryms inom den nuvarande lagstiftningen. I många kommuner och landsting ersätter man redan i dag inte bara själva sammanträdestiden utan också den restid som behövs för att inställa sig för fullgörande av uppdraget. Med de stora avstånd som finns i vissa kommuner och i de flesta landsting har detta självfallet en påtagligt gynnsam betydelse. Enligt vår mening bör det vara möjligt att på liknande sätt utge arvodesersättning för del av eller hela arbetstiden om den anställda måste vara ledig ett helt arbetsskift för att kunna närvara vid ett sammanträde.

Slutligen vill jag påpeka att det inte bara är arvodesfrågan som löser de här problemen. Man måste också anpassa exempelvis sammanträdestiderna i

kommunen. Jag har sett klara exempel att det ger bättre förhållanden.

När det gäller förslaget om de politiska sekreterarna vill jag understryka vikten av det uttalande utskottet gör om avgränsning av sekreterarnas uppgifter från de uppgifter som åligger tjänstemän i den kommunala förvaltningen.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen och i övrigt bifall till utskottets hemställan i konstitutionsutskottets betänkande nr 28.

Anf. 135 WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! Konstitutionsutskottets betänkande nr 28 behandlar proposition 97 om de förtroendevaldas arbetsförutsättningar i kommuner och landstingskommuner och proposition 132 om politiska sekreterare i kommuner och landstingskommuner.

Förslagen är sedan länge efterfrågade ute i kommuner och landsting. De båda propositionerna innebär förbättringar för de kommunalt förtroendevaldas arbetsvillkor på flera sätt.

Kommuner och landstingskommuner ges möjlighet att själva besluta om ersättning till förtroendevalda för förlorad arbetsförtjänst vid utförande av kommunala och landstingskommunala uppdrag.

Kommuner och landstingskommuner ges också möjlighet att själva besluta om man vill anställa politiska sekreterare med uppgift att biträda de förtroendevalda.

Vidare föreslås att ämnesområdet för interpellationer och frågor vidgas. I dag är den rätten begränsad till ämnen som tillhör fullmäktiges handläggning. Men enligt propositionens förslag skall interpellationer och frågor även kunna framställas i ämnen som tillhör styrelsens, annan nämnds eller berednings handläggning.

De kyrkliga kommunerna får också möjlighet att besluta om ersättning till kyrkokommunalt förtroendevalda för förlorad arbetsförtjänst.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli i år.

Från allmändemokratisk synpunkt är det viktigt att sammansättningen av de beslutande församlingarna inte bara åsiktsmässigt utan också i socialt och ekonomiskt hänseende någorlunda motsvarar befolkningens sammansättning.

Kommunaldemokratiska kommittén, som hade till huvuduppgift att föreslå åtgärder för att förbättra förutsättningarna för en allsidig rekrytering till kommunala förtroendeuppdrag, avlämnade förra året betänkandet (SOU 1982:5) Förtroendevalda i kommuner och landstingskommuner.

En sammanfattning av kommitténs betänkande finns som bilaga i proposition 97, och på s. 38 kan man läsa följande om de förtroendevaldas spegling av väljarkåren:

”Kvinnor, ungdomar, småbarnsföräldrar, äldre personer, arbetare, lågutbildade, socialgrupp III och icke-offentligt anställda har en mindre andel av representationen i de politiska församlingarna än vad deras andelar av väljarkåren motiverar. Dock har representationen för kvinnor, lågutbildade och yngre personer förbättrats under 1970-talet.”

Nr 151

Torsdagen den
19 maj 1983

*Förtroendevaldas
arbetsförutsätt-
ningar i kommun-
er och landstings-
kommuner, m. m.*

Torsdagen den
19 maj 1983

*Förtroendevaldas
arbetsförutsätt-
ningar i kommun-
er och landstings-
kommuner, m. m.*

Det finns naturligtvis många orsaker till att just dessa grupper är sämre representerade i de beslutande församlingarna än andra. Men de flesta är så beroende av sin arbetsförtjänst att de har svårigheter att – hur intresserade och engagerade de än är – kunna ta ett förtroendeuppdrag när de inte kan få ersättning för förlorad arbetsförtjänst.

Även om sammanträdena hålls på kvällstid finns det stora grupper i samhället som måste avstå från förtroendeuppdrag på grund av att de har s. k. obekväm arbetstid, skiftgång och liknande och eftersom de är beroende av sin lön för att kunna försörja sig och sin familj.

Med propositionens förslag får nu kommuner och landstingskommuner rätten att själva besluta om ersättning för förlorad arbetsförtjänst.

Det kan naturligtvis behövas en kombination av åtgärder för att få till stånd en allsidig rekrytering, så att alla grupper i samhället på så lika villkor som möjligt kan fullgöra kommunala förtroendeuppdrag. Förslagen om rätt till ersättning för förlorad arbetsförtjänst samt politiska sekreterare är viktiga led i att nå detta mål.

Utskottsmajoriteten yrkar bifall till propositionernas förslag.

Centerpartisterna i utskottet yrkar i en reservation, som är fogad till betänkandet, bifall till motion 2293, som innebär avslag på förslaget att ge kommuner, landstingskommuner, församlingar och kyrkliga samfälligheter rätten att själva besluta om ersättning för förlorad arbetsförtjänst.

Centern vill alltså inte decentralisera beslutanderätten i dessa frågor till kommuner och landsting.

Det är naturligtvis viktigt för kvinnorna att sammanträdena förläggs på dagtid, som Bengt Kindbom sade, och att barnomsorg för förtroendevalda ordnas. Men detta har kommuner och landsting i dag rätt att själva besluta om.

Men när vi i dag har ett förslag om att kommuner och landsting skall ges rätt att själva besluta om förlorad arbetsförtjänst, då säger centern nej. Har inte centern tilltro till att de förtroendevalda i kommuner och landsting själva kan besluta i de här frågorna? Vi socialdemokrater anser att det beslut riksdagen tar i kväll är ett viktigt led i den kommunaldemokratiska processen.

Utskottsmajoriteten yrkar avslag på motion 2293, och jag vill, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 136 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Wivi-Anne Cederqvist sade att kommunerna skall ges möjlighet att själva besluta och att centern inte vill ge dem den rätten. Det var en grov förvrängning av verkligheten. Denna rätt har ju kommunerna i dag. I 3 kap. 16 § och 2 kap. 29 § kommunallagen stadgas att fullmäktige får besluta om att utge "ersättning för resekostnader och andra utgifter som föranledes av uppdraget samt arvode, pension och andra ekonomiska förmåner".

Frågan gäller alltså inte om kommunerna skall ha rätt att besluta i arvodes- och ersättningsfrågor eller inte, utan frågan är om vad ett system med ersättning för inkomstbortfall kommer att leda till. Vi menar att ett sådant

system, att ge ersättning för förlorad arbetsförtjänst i kombination med sammanträdesarvoden, leder till en ordning där arbetsprestationen ersätts två gånger, dvs. en form av dubbelbetalning som redan i dag gäller för de statligt och kommunalt anställda och som kritiseras. Kombinationen av ersättning för förlorad arbetsförtjänst och sammanträdesarvoden kommer förmodligen att upplevas lika orättvis som man i dag upplever systemet för de statligt och kommunalt anställda.

Vidare sägs i propositionen att när kommunerna inför ersättning för förlorad arbetsförtjänst skall arvodesnivån sänkas – annars ökar kostnaderna för mycket för kommunerna. Det är intressant att konstatera, att de flesta grupper som Wivi-Anne Cederqvist räknade upp och som i dag är underrepresenterade riskerar att få en ytterligare sänkning av arvodet – om man skall följa förarbetena till den lagstiftning vi i dag skall anta.

Det finns risk för att en vidareutveckling av systemet med ersättning för förlorad arbetsförtjänst i kombination med sammanträdesarvoden c. d. leder till ett sämre intresse för att ge en skälig arvodering. Vi har alltså inte föreslagit något annat, Wivi-Anne Cederqvist, än att kommunerna skall kunna arbeta vidare i enlighet med vad vi var eniga om när vi beslutade om den nya kommunallagen vid 1976/77 års riksmöte. då förslaget om ersättning för förlorad arbetsförtjänst avvisades. Utskottet sade då, sammanfattningsvis, att den nuvarande utformningen av ersättningsreglerna ger kommunerna och landstingskommunerna en långtgående frihet att ersätta sina förtroendevalda med hänsyn till uppdragets omfattning och art. Vi har också i vår reservation, liksom i motionen, redovisat på vilket sätt detta kan ske.

Anf. 137 WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! Propositionens förslag, som utskottets majoritet har ställt sig bakom, innebär ett steg mot en ökad kommunal demokrati. Det ger kommuner och landstingskommuner rätten att själva besluta om att ge ersättning för förlorad arbetsförtjänst till förtroendevalda. Den rätten har inte kommunerna i dag, och det är därför vi vill göra en ändring av femte kapitlet i kommunallagen.

Vi vill lägga till att fullmäktige får besluta om ersättning för förlorad arbetsförtjänst och vill tillfoga en mening: Om fullmäktige beslutar att arvode skall utgå, skall arvodet bestämmas till lika belopp för lika uppdrag. – Det är det som Bengt Kindbom önskar, och detta förs in i kommunallagen om vi i kväll fattar beslut i enlighet med utskottsmajoritetens förslag.

Anf. 138 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Jag skall i ett sista inlägg i den här debatten göra ett par konstateranden. I propositionen följer man inte konsekvent den linje som skall leda till bättre demokratiska förutsättningar. Det är ju kravet på ersättning för förlorad arbetsförtjänst som är det viktiga, ett krav som med skärpa länge har framförts både från höglönegrupper och andra grupper.

Ett avsteg görs när det gäller heltidsarvoderade. Där skall inte principerna om ersättning för förlorad arbetsförtjänst gälla.

Nr 151

Torsdagen den
19 maj 1983

*Förtroendevaldas
arbetsförutsätt-
ningar i kommun-
er och landstings-
kommuner, m. m.*

Det andra som jag vill peka på är det som Wivi-Anne Cederqvist över huvud taget vägrar att kommentera, nämligen att ersättningsnivån skall dras ned. Om en kommun inför ersättning för förlorad arbetsförtjänst skall, om principerna skall följas, arvodesnivån sänkas. Det skall alltså inte utgå lika ersättning till alla. Då är man ganska långt borta från en ersättning som är lika för den prestation en människa gör i det kommunala arbetet.

Det tredje som jag vill peka på är att de nya principerna inte skall gälla för alla grupper av förtroendevalda. De grupper som redan i dag inte får avdrag på sin lön när de skall gå på ett sammanträde skall inte omfattas av systemet, därför att det då sker en övervältring på kommunerna. Varför, frågar jag, har man dessa inkonsekvenser i ett system som skulle leda till en bättre demokrati? Jag betvivlar att det kommer att göra det. Vi går på arvodesprincipen för att få en större rättvisa.

Anf. 139 WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! Jag förstår inte Bengt Kindboms resonemang om att detta krav kommer från högavlönade grupper. Jag själv kommer från en kommun där vi har skiftgående i stålindustrin. Det innebär stora svårigheter att ha kommunala fullmäktigesammanträden på kvällarna. Det tar nämligen längre tid för dessa grupper att komma från jobbet. De måste tvätta sig och byta kläder, och de förlorar arbetsförtjänst. Detta är ett krav för att få jämlikhet mellan olika grupper i samhället. Jag trodde att vi var överens om att alla grupper skall kunna delta i den politiska processen.

Bengt Kindbom säger att deltidsarbetande och andra grupper som han räknar upp inte kan få ersättning. Men det är ju det som är det fina med detta förslag att kommunerna själva får bestämma. Vill kommunen besluta om att hemarbetande, studerande och lantbrukare skall få ersättning, är kommunen fri att besluta om detta. Men Bengt Kindbom vill ha en statlig reglering. Vi vill decentralisera besluten.

Anf. 140 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Låt mig konstatera att Wivi-Anne Cederqvist har kvar sin felaktiga uppfattning om vad vi har föreslagit. Vi är överens om att vi skall förbättra villkoren för de förtroendevalda även när det gäller ersättningen. Vi anvisar bara olika vägar. Men propositionen är ju ändå skriven, och det som gäller är vad som står i den. Ger vi ut ersättning för förlorad arbetsförtjänst, är det den styrkta arbetsförtjänsten som man får ersättning för. Den som inte har någon styrkt arbetsförtjänst får ett arvode. Detta arvode föreslås bli lägre än det är i dag, om man har infört även andra ersättningsformer. Detta är inkonsekvent i propositionen, och det är detta vi vänder oss emot. Det finns andra vägar att klara ersättningen. Därför har vi avvisat propositionen.

Anf. 141 WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! Jag är väl medveten om – och det har jag sagt tidigare – att vi måste ha många förslag till lösningar för att kunna lösa dessa problem så att

alla grupper i vårt samhälle har möjlighet att delta i de politiska församlingarna. Genom 1977 års kommunallag har kommunerna rätt att själva besluta om kommunal barnomsorg för fullgörande av förtroendeuppdrag. De har även rätt att själva besluta om tiderna för sammanträdena. I och med detta beslut får kommunerna rätt att även besluta om förlorad arbetsförtjänst för de förtroendevalda samt dessutom bestämma arvodet. Men det önskar inte Bengt Kindbom.

Nr 151

Torsdagen den
19 maj 1983

*Ersättning för
kyrkobyggnadsvirke*

Överläggningen var härmed avslutad.*

Anf. 142 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera konstitutionsutskottets betänkande 32 om ersättning för kyrkobyggnadsvirke.

Ersättning för kyrkobyggnadsvirke

Anf. 143 SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Det blir de små och ekonomiskt svaga församlingarna som drabbas, om kammaren bifaller regeringens och utskottsmajoritetens förslag att slopa det nuvarande systemet med ersättning för kyrkobyggnadsvirke. För oss reservanter är det däremot naturligt att slå vakt om de svagas rättigheter också i denna till synes perifera fråga.

Det finns en rad goda skäl att låta församlingarna behålla sina rättigheter, åtminstone t. v.

Historiskt gäller att vissa församlingar på sin tid fick skogstillgångar till eget bruk och disposition för att kunna bygga och vidmakthålla löneboställe, prästgård och kyrkobyggnader. Det var skogstillgångar som man i många fall fick genom donationer eller genom tillskott från sockenbornas mark.

Dispositionsrätten till den egna skogen har man successivt förlorat. Vad det nu är fråga om är att symboliskt talat ta ifrån församlingarna deras sista skärv, deras sista rätt på skogsområdet.

Ett regeringsförslag om en ändrad eller upphävd lag föregås ofta av en utredning. Så har varit fallet också i den här frågan. I den utredning som föregick propositionen om skatteutjämning har anförts att den hittillsvarande rätten till kontant ersättning från kyrkofonden för kyrkobyggnadsvirke är krånglig i sin tillämpning, att den har ringa betydelse och att de aktuella bidragsbeloppen är små och försumbara.

Så kan man se saken från de ekonomiskt starka församlingarnas sida. Men även om beloppen understiger 100 000 kr., kan det betyda just den marginal som avgör om utdebiteringen i församlingen måste höjas eller inte.

Den som gör sig besväret att ringa runt till några församlingar och stift finner att reaktionen är entydig. De önskar behålla nuvarande rätt. Det är

*Voteringen redovisas efter debatten om KU 32.

Torsdagen den
19 maj 1983

*Ersättning för
kyrkobyggnads-
virke*

också värt att notera att 1983 års kyrkomöte – det första i verklig mening demokratiskt valda kyrkomötet – enhälligt avstyrkte det nu aktuella regeringsförslaget. Vi reserverar oss anser att man måste fästa mycket stor vikt vid vad ett kyrkomöte anser i lagstiftningsfrågor. Denna hänsyn till kyrkomötet ligger ju inbyggd i den nya lagstiftning som reglerar förhållandet mellan riksdag och kyrkomöte.

Det är förvånande att socialdemokraterna trots kyrkomötets klara besked ändå kör över detsamma. Är det något som den socialdemokratiska utskottsgruppen tänker ha som riktmärke också i andra frågor? Det här är det första tillfälle då en regeringsproposition går på remiss till ett kyrkomöte före ett riksdagsbeslut. En testfråga är det onekligen fråga om här.

Slutligen kan man fråga sig om det verkligen är så brått med att göra rent hus i ersättningsfrågan. I förra riksmötets beslut har ju förutsatts att en utvärdering skall ske av det nya ekonomiska utjämningsystemet inom svenska kyrkan. 1985 har angetts som riktpunkt för ett mera långsiktigt beslut. Det kan inte sägas att det finns några praktiska hinder att låta det nuvarande systemet bestå fram till 1985.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av Hans Nyhage m. fl. vid konstitutionsutskottets betänkande nr 32.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 144 WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! Vid förra årets riksmöte beslutades reformen om kyrkofonden och ekonomisk utjämning inom svenska kyrkan. Som en del i reformen ingick upphävande av systemet med ersättning för kyrkobyggnadsvirke.

Den dåvarande, centerpartistiske kommunministern förordade i proposition 1981/82:158, som låg till grund för riksdagens beslut, att man i samband med utjämningsreformen skulle slopa systemen med boställskapital och boställsränta samt ersättning för kyrkobyggnadsvirke. Enligt hans mening var det angeläget att komma bort från både föråldrade och svårtillämpbara regelsystem och ett detaljrättsvetänkande, som kostar mera i form av administrativt arbete än det ger i form av ekonomiskt utbyte. I propositionen föreslogs inte några författningsåtgärder med anledning av förslaget.

Den borgerliga utskotts- och riksdagsmajoriteten ställde sig bakom och biföll propositionen.

Som en följd av detta beslut föreslås i proposition 1982/83:152, att lagbestämmelserna nu bringas i överensstämmelse med den redan tidigare beslutade reformen.

I propositionen föreslås vissa ändringar i lagen (1970:940) om kyrkliga kostnader och lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord. Dessa ändringar är en följd av de beslutade reformerna om kyrkofonden och ekonomisk utjämning inom svenska kyrkan samt om formerna för den kyrkliga lagstiftningen.

Med anledning av propositionen har väckts två motioner, en centermotion

nr 2359 och en moderatmotion nr 2371. I båda motionerna yrkas avslag på förslaget att lagbestämmelserna bringas i överensstämmelse med den redan beslutade reformen.

Jag måste säga, herr talman, att jag inte förstår de borgerliga ledamöterna i utskottet. Förra året godkände de reformen, men nu vet de inte vilket ben de skall stå på och står på det andra benet.

Utskottsmajoriteten har inte funnit anledning att nu, ett år efter den beslutade reformen, inta annan ståndpunkt i frågan och avstyrker därför motionerna och biträder propositionen.

I propositionen föreslås även en ändring av 2 § lagen (1963:633) om biskopsval. Ändringen innebär att valkorporationen vid biskopsval i Luleå stift utökas med garnisonspastorn i Boden och kyrkoherden för samer.

Utskottet i sin helhet biträder även i denna del propositionens förslag.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan i konstitutionsutskottets betänkande nr 32.

Anf. 145 SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Wivi-Anne Cederqvist ägnade sin replik åt att skotta den snö som föll i fjol och glömmer bort det faktum att vi inte skulle ha någon debatt här i dag om riksdagen i fjol beslutat upphäva denna övergångsbestämmelse. Men det gjorde inte riksdagen.

Wivi-Anne Cederqvist glider förbi kärnfrågorna. Den första kärnfrågan, som jag tog upp i inledningsanförandet, är de små församlingarna som drabbas. Vill Wivi-Anne Cederqvist förneka detta faktum? Vad finns det för intresse i att lägga ytterligare sten på de smås börda?

Den andra kärnfrågan är att ett enigt kyrkomöte har sagt nej till detta regeringens förslag. Den 12 mars 1983 sade kyrkomötet ja till kyrklagsutskottets hemställan att avstyrka regeringens skrivelse angående p. 6 i övergångsbestämmelserna till lag om kyrkliga kostnader.

Detta är den färskaste meningsyttringen från de kyrkliga kommunerna, från representanterna för svenska kyrkan, det högsta beslutande organet som kyrkomötet är. Varför inte lyssna till denna meningsyttring?

Jag skall ge Wivi-Anne Cederqvist rådet att i kväll fundera över en samvetsfråga. Nog är det märkligt att i kyrkomötet, som är sammansatt av representanter för både rika och fattiga församlingar i hela Sverige och där det fanns många socialdemokratiska ombud, just där fanns det en utpräglad känsla för de svagas rätt. Varför har inte konstitutionsutskottets socialdemokratiska ledamöter samma känsla för de svaga i samhället?

Anf. 146 WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! Jag kan hålla med Sven-Erik Nordin om att det är märkligt att årets kyrkomöte inte godkände det här förslaget. Men förra årets kyrkomöte godkände förslaget, och förra årets riksmöte godkände också förslaget.

Jag ser den här lagändringen endast som ett sätt att rätta till begångna misstag – f. d. kommunministerns misstag och f. d. utskottsmajoritetens i

Nr 151

Torsdagen den
19 maj 1983

*Ersättning för
kyrkobyggnads-
virke*

konstitutionsutskottet misstag, och även om vi socialdemokrater då reserverade oss mot hela förslaget, får väl också vi ta på oss vår andel i misstaget.

Anf. 147 SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Vad som har hänt är väl att opinionen har vaknat landet runt. Även andra har fått en känsla för de små församlingarnas rättigheter. Det kan vara en förklaring.

En annan förklaring kan ligga i den omständigheten att denna detalj i fjol var en ytterst liten del i en mycket omfattande proposition, som gällde frågan om utjämning av de ekonomiska kostnaderna mellan olika församlingar. Wivi-Anne Cederqvist var ju ärlig nog att erkänna att socialdemokraterna i fjol sade blankt nej till alltihop. Även detta kan Wivi-Anne Cederqvist ta åt sig som en kvällsfundering.

Anf. 148 WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! Sven-Erik Nordin har nu erkänt att han har ändrat ståndpunkt sedan förra året. Han har fått en känsla för de små församlingarna som han inte hade då.

Trots allt var det ett riksdagsbeslut vi fattade, och vi får nu ta konsekvenserna av det. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 149 SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Vad ligger det för fel i att ändra ståndpunkt – bara man ändrar ståndpunkt till det bättre? Det är det som vi har gjort. Vad har ni gjort?

Överläggningen var härmed avslutad.

Konstitutionsutskottets betänkande 28

Mom. 1 (rätten till ersättning för förlorad arbetsförtjänst)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 50 för reservationen av Sven-Erik Nordin och Bengt Kindbom.

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 32

Mom. 1 (ersättning för kyrkobyggnadsvirke)

Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 144 för reservationen av Hans Nyhage m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

15 § Föredrags

socialförsäkringsutskottets betänkanden
1982/83:21 om delpensionsförsäkringen och
1982/83:23 om ersättning för sjukresor.

Nr 151

Torsdagen den
19 maj 1983

*Delpensions-
försäkringen*

Anf. 150 TALMANNEN:

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 21 och 23 kommer att debatteras i tur och ordning, och voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså socialförsäkringsutskottets betänkande 21 om delpensionsförsäkringen.

Delpensionsförsäkringen

Anf. 151 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Delpensionsförsäkringen infördes att gälla från den 1 juli 1976. En förutsättning för att man skulle ha möjlighet att utnyttja försäkringen var att man kunde få en deltidssysselsättning. Självfallet var inte det den grundläggande förutsättningen, utan delpensionen skulle också ligga på en sådan ekonomisk nivå att människor hade råd att utnyttja den.

När frågan 1975 hade behandlats av socialförsäkringsutskottet sedan den socialdemokratiska regeringen hade lagt fram sitt förslag om delpensionsförsäkringen skrev utskottet följande i sitt betänkande:

"I syfte att göra den nya pensionsformen till ett bra alternativ till förtidspensionering föreslås att pensionsnivån skall utgöra 65 % av det inkomstbortfall som uppstår vid övergång till deltidsarbete. Enligt uttalande i propositionen kommer härigenom den disponibla inkomsten vid övergång till delpension i förening med deltidsarbete att motsvara mellan 85 och 90 % av den inkomst den försäkrade hade då han arbetade heltid."

Jag citerar ytterligare en mening litet längre fram i betänkandet, där utskottet sade beträffande delpensionsförsäkringen:

"Den finansieras genom en särskild socialförsäkringsavgift från arbetsgivarna."

I dessa uttalanden instämde västerpartiet kommunisterna, och vi gav också reformen vårt fulla gillande. Vi hade en del synpunkter när det gällde möjligheten att utnyttja försäkringen, men vi var helt överens med regeringen om den utformning som bl. a. innebar att pensionsnivån sattes till 65 %.

1980, ett av de år då de borgerliga regeringarna sparkade vilt omkring sig i besparingsiver, sänkte man ersättningsnivån i delpensionsförsäkringen från 65 till 50 %. Det innebär att en person får ungefär 75 % av den inkomst han hade då han arbetade heltid.

En låginkomsttagare har genom denna sänkning fått ytterligt svårt att utnyttja delpensionsreformen. Man kan tänka sig hur situationen blir för en låginkomsttagare med 60 000 kr. i inkomst. Han får alltså vid delpensione-

ringen 45 000 kr. per år, vilket är hårt när omöjligt att leva på. För låginkomsttagarna har delpensionsreformen blivit någonting som de inte kan utnyttja.

När den borgerliga regeringen sänkte delpensionsersättningen från 65 till 50 % var både vänsterpartiet kommunisterna och socialdemokraterna emot detta. Nu gör socialdemokraterna gemensam sak med de borgerliga partierna, med de partier som socialdemokraterna då kallade för sociala nedrustare. Nu använder socialdemokraterna i utskottsbetänkandet i stort sett samma motiveringar som den borgerliga regeringen använde när den sänkte delpensionsnivån.

I utskottsbetänkandet anför det statsfinansiella läget. Det är med tanke på vad jag tidigare citerat ur betänkandet från 1975 om att reformen skulle finansieras genom en särskild socialförsäkringsavgift ytterst anmärkningsvärt att man i en sådan här situation över huvud taget diskuterar det statsfinansiella läget.

Den delpensionsfond som nu finns har ett underskott på 774 milj. kr. Det beror helt enkelt på att man tar ut för låga arbetsgivaravgifter. Om man nu menar någonting med den här reformen och med vad man skrev i utskottsbetänkandet från 1975 om att den skulle finansieras genom en särskild arbetsgivaravgift, borde fonden i dag ha stått på ungefär plus minus noll. Då borde nämligen den särskilda arbetsgivaravgiften ha varit i paritet med vad som betalas ut i delpension, dvs. den borde rimligen ha varit högre än 0,5 %, vilket den i dag är.

I dagens läge tvingas därför många som uppnått 60 år att fortsätta heltidsarbete fast de skulle vilja utnyttja reformen. De har ingen möjlighet av ekonomiska skäl. Samtidigt tvingas många som skulle behöva ta deltidspension i stället att ta s. k. förtidspension. Förtidspension kan man få av arbetsmarknadspolitiska skäl eller av hälsoskäl. Jag är övertygad om att många av dem som i dag har fyllt 60 år och erhåller förtidspension hade varit fullt tillfreds med att utnyttja delpensionsreformen, om de hade haft råd. Man kan säga att det blir fler förtidspensionärer på bekostnad av ett minskat antal deltidspensionärer.

För vänsterpartiet kommunisterna är frågan om deltidspension fortfarande aktuell. Vi anser att det statsfinansiella läget inte får användas som argument mot att människor som uppnått 60 år också skall ha rätt att utnyttja delpensionsreformen. Vi anser att i ett sådant läge måste självfallet arbetsgivaravgiften för delpensionsreformen höjas. Vi anser självfallet också att ersättningsnivån måste återföras till vad som tidigare gällde, till 65 %. Vi föreslår att det skall gälla fr. o. m. den 1 juli i år.

Med den politik som de borgerliga regeringarna förde och med den politik som den socialdemokratiska regeringen nu för, trots det särskilda yttrande som finns fogat till betänkandet från socialdemokraterna i socialförsäkringsutskottet, bedriver dessa partier en nedrustningspolitik. Man vill inte ge människor ekonomiska möjligheter att utnyttja reformen.

Jag vill yrka bifall till reservationen.

Anf. 152 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag kan i långa stycken instämma i det som Tommy Franzén säger. Jag tror knappast att vi behöver ha någon debatt om delpensionsreformen som sådan. På den punkten är vi överens. Delpensioneringen är en bra reform, som har fungerat väl. Den har erbjudit många ett bra sätt att trappa ner sin yrkesverksamhet.

Inte heller vi är tillfreds med den sänkning av pensionsnivån från 65 % till 50 % som den borgerliga riksdagsmajoriteten drev igenom. Vi har faktiskt också vid ett flertal tillfällen markerat att det är vår bestämda vilja att successivt återställa kompensationsnivån för de anställda till ursprungliga 65 %. Men vi inser också att det f. n. inte är möjligt med de statsfinanser vi har att klara denna kostnad.

Nu säger Tommy Franzén att en återgång till den tidigare kompensationsnivån inte skulle belasta statsbudgeten, eftersom delpensionsförsäkringen är avgiftsfinansierad. Det är riktigt att reformen skall vara avgiftsfinansierad, men delpensionsfonden har, som Tommy Franzén också nämnde, betydande underskott, nämligen en ackumulerad skuld till statskassan på 774 miljoner. Det gör att delpensionsförsäkringen redan nu till en del måste finansieras över statsbudgeten. En höjning av kompensationsnivån som medför ökade pensionsutbetalningar måste därför finansieras över statsbudgeten. Det är skälet till att vi inte nu anser oss kunna höja kompensationsnivån.

Tommy Franzén säger att vi gör gemensam sak med borgarna, och det är i och för sig så när det gäller skrivningen i utskottsbetänkandet. Men vi har ändå, som jag tidigare sade, velat markera vår bestämda vilja att när statsfinanserna så medger återställa denna kompensation till dess ursprungliga nivå.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 153 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Jag måste ställa en fråga till socialdemokraternas företrädare i detta sammanhang.

Det är faktiskt inte bara i fråga om utskottsskrivningen utan också i sättet att bedriva politiken och att argumentera som ni är lika. Detta gäller även om man tar hänsyn till ert särskilda yttrande.

Det stod nämligen både i propositionen och i socialförsäkringsutskottets betänkande 1975, när beslutet om reformen fattades, att denna skall finansieras genom en särskild socialförsäkringsavgift. Att nu, som Nils-Olof Gustafsson gör, hänvisa till att det föreligger ett underskott och att en ökning av kompensationsnivån till 65 % ytterligare skulle öka på detta underskott betyder att man bara talar om det statsfinansiella läget. Man vill alltså inte ta ansvar för vad man sade när man genomförde reformen, nämligen att den skall finansieras genom en särskild socialförsäkringsavgift som tas ut av arbetsgivarna. Konsekvensen härav borde självfallet vara att regeringen redan nu skulle för det första ta reda på hur mycket man måste höja socialförsäkringsavgiften för att få bort underskottet och för det andra vidta

Nr 151

Torsdagen den
19 maj 1983

*Delpensions-
försäkringen*

Torsdagen den
19 maj 1983

*Delpensions-
försäkringen*

åtgärder för att höja socialförsäkringsavgiften så mycket att kompensationsnivån kan föras upp till 65 %.

Nils-Olof Gustafsson säger att detta får vänta till det statsfinansiella läget medger det. Jag måste fråga Nils-Olof Gustafsson: Skall det statsfinansiella läget vara avgörande för om människorna skall kunna utnyttja delpensionsreformen, eller skall den finansieras genom arbetsgivaravgifter? Det är två saker som man får lov att hålla isär i en sådan här debatt.

Anf. 154 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Självfallet måste reformer, vilka de nu än är, genomföras i den takt som statsfinanserna medger – något annat är orimligt.

Låt mig i övrigt påminna Tommy Franzén om att man i motionen och reservationen från vpk inte har något förslag om höjning av avgiften.

Anf. 155 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Självfallet. Det brukar faktiskt vara på det sättet – det känner säkert också Nils-Olof Gustafsson till – att den som har överblicken över fondens läge är regeringen. De borgerliga regeringarna tog upp den här saken som en sparåtgärd och befriade arbetsgivarna från en rimlig höjning. Socialdemokraterna borde när de tillträdde regeringen ha tittat på läget för reformen, konstaterat att underskottet måste rättas till och redan i årets budgetproposition framlagt förslag om en höjning av socialförsäkringsavgiften så att underskottet i fonden hade eliminerats. Jag trodde verkligen inte att man, när vi har en socialdemokratisk regering, skulle behöva motionera om en höjning av arbetsgivaravgiften för att kunna finansiera reformen. Det är regeringens skyldighet att bevaka att fonden inte urlakas utan hålls på status quo. Det innebär en skyldighet för regeringen, som har det övergripande ansvaret, att gå till riksdagen med förslag om höjning, anser jag.

Men det har ju blivit så. Nils-Olof Gustafsson, att socialdemokraterna blivit mycket rädda för att höja arbetsgivaravgifterna. Man t. o. m. sänker arbetsgivaravgifterna på vissa håll i landet i regionalpolitiskt syfte.

Har vi arbetsgivaravgifter som är avsedda för olika ändamål – delpensionsförsäkring, sjukförsäkring, ATP eller någonting annat – skall avgifterna också täcka behoven för de genomförda reformerna, såsom har sagts när de lagarna tillkommit. Man skall inte komma dragande med det statsfinansiella läget! Har vi fattat beslut om reformer som skall finansieras genom arbetsgivaravgifter får man också lägga arbetsgivaravgifterna på en sådan nivå att de motsvarar de uttag som behövs.

Anf. 156 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Särskilda yttranden till utskottsbetänkanden torde sällan tilldra sig intresse från någon större läsekrets. Men här har vi att göra med ett som förtjänar ett bättre öde.

Det särskilda yttrande som socialförsäkringsutskottets socialdemokratiska ledamöter har avgivit till utskottets betänkande nr 21 vill jag varmt

rekommendera till läsning och begrundande. Här beskriver socialdemokraterna, rakt och utan krumbukter, en förflyttning i tre raska skutt, bort från en ståndpunkt som ännu hösten 1980 betecknades som en viktig markering och rågång mellan socialt ansvar och brutal social nedrustning.

Den gången, när en icke-socialistisk regering föreslog och en icke-socialistisk riksdagsmajoritet accepterade en sänkning av pensionsnivån i delpensionsförsäkringen till 50 %. motiverades det med ekonomiska skäl, nämligen nödvändigheten av att spara pengar när fonden höll på att gå med underskott. Den gången hävdade socialdemokraterna att detta alls icke var av nöden. 65 % pensionsnivå borde vi kunna klara, och det var viktigt. Alla attacker på den var raa, brutala attacker på de sämst ställda i samhället.

Så gick det ett dygt år, och det första skuttet togs, då socialdemokraterna återkommer till frågan i motion och reservation i socialförsäkringsutskottet. Man vidhåller att nivån nog skall vara 65 %, men säger att "nu har en borgerlig regering fått fortsätta sin fördärvbringande ekonomiska politik ett år till, så nu får vi nöja oss med 55 % till en början och hoppas att det kan bli mera sedan".

Nu är det våren 1983, och nu är man nere i 50 % – precis som riksdagen beslöt mot socialdemokraternas och vpk:s vilja hösten 1980. Man har också samma motivering som den gången anfördes för riksdagsbeslutet, nämligen att ekonomin dess värre inte tål mer. Och även den gången var det ingen av dem som stod bakom beslutet som tyckte att det var ett trevligt beslut – det var ett beslut av nödtvång, även då.

Jag har funderat litet över hur detta särskilda yttrande har kunnat komma till. Jag kan bara se två möjliga förklaringar. Antingen är det så att socialdemokraternas uppriktiga mening är att Sveriges ekonomi efter åtta månaders socialdemokratisk regering nu är ännu värre utsatt än den var för ett år sedan. Sedan må statsministern hur mycket han vill stå och tala om ljusnande tider och att det redan om några månader skall börja finnas utrymme för realinkomstökningar igen. Men detta måste i så fall vara den sanna uppfattning man har i den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Eller också är det så att förkunnelsen hösten 1980 och 1982 bara var ett utslag av cynisk, valinriktad oppositionspolitik utan förankring i verkligheten. Något ytterligare alternativ har jag i varje fall inte kunnat komma på. Men så är det nog.

Därför har jag, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till socialförsäkringsutskottets förslag. Men jag har velat dra fram detta särskilda yttrande litet speciellt i ljuset, därför att det kan möjligen tjäna till någon blygsam belysning av frågan om hur s. k. politikerförakt kan tänkas uppstå och utvecklas.

Anf. 157 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Nils Carlshamre har naturligtvis långt större erfarenhet än jag har av riksdagsarbete, och om han säger att detta särskilda yttrande är någonting speciellt må ju det få stå för honom. Jag tycker inte alls att detta särskilda yttrande är speciellt märkligt. Faktum är ju att ekonomin undan för

Nr 151

**Torsdagen den
19 maj 1983**

*Delpensions-
försäkringen*

**Torsdagen den
19 maj 1983**

**Ersättning för
sjukresor**

undan har försämrats, och det som var möjligt för ett och två är sedan var inte möjligt när detta utskottsbetänkande skrevs. Vi tog de resurser som vi ansåg vara tillgängliga till att uppfylla de fyra vallöftena om värdesäkring av pensionerna, upprivande av beslutet om karensdagar, arbetslöshetsersättningen och barnomsorgen. Längre än så räckte inte de ekonomiska resurserna. Vi får inse att så är fallet.

Vi tycker i alla fall att det måste ges ett besked och anges en viljeinriktning, som att i det särskilda yttrandet säga att något av det första som vi skall rätta till efter de borgerliga åren när finanserna så medger är ett återställande av delpensionsförsäkringen till den ursprungliga nivån.

Överläggningen var härmed avslutad.*

Anf. 158 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera socialförsäkringsutskottets betänkande 23 om ersättning för sjukresor.

Ersättning för sjukresor

Anf. 159 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande nr 23 behandlas ett antal motioner rörande ersättning för sjukresor, och från centerns ledamöter finns också en reservation fogad till betänkandet, som gäller dels högkostnadsskydd, dels ersättning för flygresor för dem som bor på Gotland.

Riksdagen beslutade 1981 om ett högkostnadsskydd som gäller vid inköp av läkemedel och vid vårdbesök. Detta innebär som bekant att en patient är befriad från ytterligare kostnad för läkemedel och vårdbesök när han betalat avgift för 15 läkarbesök eller medicininköp inom en tolv månaders period.

För sjukresor finns däremot inget högkostnadsskydd. Resekostnaden upp till 30 kr. får patienten stå för själv. Kostnader därutöver ersätts från försäkringskassan. För grupper med olika handikapp eller sjukdom som kräver upprepade behandlingar eller sjukbesök innebär nuvarande förhållanden att det kan bli betydande kostnader för sjukresor under ett år. Extra hårt drabbar detta barnfamiljer, som ju redan har en lägre standard än övriga.

Sjukreseutredningens betänkande, SOU 1981:35 Sjukresor – samordning och förenkling, innehöll olika förslag på åtgärder att genomföras och då i första ledet just förslaget om ett begränsat högkostnadsskydd för patienter med särskilda vårdbehov som kräver täta och regelbundet återkommande behandlingar under längre tid. Det skulle då innebära att dessa patienter inte skulle behöva betala mer än 300 kr. under ett år.

Införandet av ett högkostnadsskydd för sjukresor är en viktig komplette-

ring till det nuvarande högkostnadsskyddet för sjukvård och medicin. Det är angeläget att ett utvidgat högkostnadsskydd får en sådan utformning att också barnfamiljernas kostnader på detta område begränsas. De geografiska avstånden spelar här också stor roll, eftersom den som bor nära en vårdinrättning får låga kostnader, medan den som bor långt ifrån ofta får mycket stora kostnader. Det finns alltså en rad goda skäl för att införa ett högkostnadsskydd även för sjukresor och att ge detta en enkel och obyråkratisk utformning som underlättar administrationen av detsamma.

Den andra delen i vår reservation gäller ersättningen för sjukresor till och från Gotland, vilken fråga jag tagit upp i motion 1982/83:1258 under allmänna motionstiden.

Sedan flera år tillbaka har frågan om sjukreseersättningen för de patienter som remitterats från Gotland till regionsjukvård på Karolinska sjukhuset eller annat sjukhus på fastlandet aktualiserats, men fortfarande har ingen lösning presenterats. Alla framställningar som gjorts har varit i syfte att få flyget godkänt som billigaste färd sätt. Det är det inte i dag.

Enligt sjukreseförordningen hänvisas de som bor på Gotland till att åka båt till Nynäshamn, buss till Stockholm och övernattning där kvällen före sjukbesöket, om inte den remitterande läkaren bedömer att hälsotillståndet kräver flygresor och skriftligt intygar detta. Vid återresan krävs en förnyad underskrift av den behandlande läkaren innan hemresan kan företas med flyg. Den påfrestande båtresan, som också är tidsödande, är för många ett dåligt alternativ, och man utnyttjar flyget i stället och får då stå för betydande merkostnader själv. Detta otillfredsställande förhållande har uppmärksamats av den tidigare nämnda sjukreseutredningen, och där har man föreslagit att flygresor skall godtas som billigaste färd sätt.

Under höstens riksmöte behandlades en motion från förste vice talmannen Ingegerd Troedsson i samma fråga, varvid både socialförsäkringsutskottet och riksdagen uttalade att det var angeläget att frågan fick en snar lösning.

I årets budgetproposition fanns dock inte någon form av förslag med i den här frågan. Därför skrev jag min motion nr 1258. Sedan dess har det inträffat att regeringen lagt en proposition, 1982/83:174, om vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen och där aviserat att en arbetsgrupp skall tillsättas för att förbereda ett överförande av det ekonomiska ansvaret för sjukresorna till sjukvårdshuvudmännen. Och detta skulle ske vid årsskiftet 1984-1985.

Med all respekt för utskottets majoritets uppfattning, att det finns skäl att avvakta den nämnda beredningen, vill jag ändå anföra de skäl som jag har för att få frågan löst nu. Det har gått snart två år sedan utredningen var klar med sitt förslag. Gotlänningarna förväntar sig ett regeringsförslag med det snaraste, eftersom det med stor sannolikhet inte medför några merkostnader. Det är en fråga om vilja.

Gotlands läge i Östersjön kan inte jämföras med något annat läns. Var man än bor i övriga Sverige kan man förflytta sig per hjul. Den möjligheten har inte vi. Det finns ingen bro. Det finns bara båt och flyg. En båtresa börjar kl. 17.30 från Visby till Nynäshamn. Man åker buss därifrån till Stockholm

Nr 151

Torsdagen den
19 maj 1983

*Ersättning för
sjukresor*

Torsdagen den
19 maj 1983

*Ersättning för
sjukresor*

och är framme strax före midnatt. Så skall man uppsöka hotellrum för övernattnig för att ta sig till Karolinska sjukhuset morgonen därpå. Råkar man då ut för ett stormväder, liknande det som förekom vid ett tillfälle under den gångna vintern då man fick tillbringa 40 timmar på sjön, behöver man ju inte vara speciellt sjuk för att inte orka med en sådan resa.

Jag vet inte hur många av kammarens ledamöter som besökt Gotland per båt och som då kan förstå vilken påfrestning det kan vara om man inte är frisk. Båten är egentligen inte ett rimligt transportalternativ.

Som det nu är är det alltså upp till vederbörande remitterande läkares samvete att medge flygresa, en bedömning som vid varje tillfälle tar tid och därmed kostar pengar.

Försäkringskassan gjorde för sjukreseutredningens räkning en beräkning av kostnaderna vid en övergång till flygresor och kom fram till en merkostnad på ungefär 100 000 kr. i 1981 års priser. Med de hotellpriser som gäller i dag tror jag inte att det blir någon merkostnad över huvud taget. Det vill jag belysa med följande exempel:

Båten kostar 180 kr., vilstol 54 kr., bussen från Nynäshamn och åter 50 kr. Ett hotellrum kostar på hotell Continental 510 kr. för en natt. Det kostar på Frälsningsarméns Hotell City 395. Låt oss då ta ett genomsnitt och säga att ett hotellrum kostar 450 kr. Bussen till Karolinska sjukhuset kanske kostar 10 kr. – det har jag i och för sig inte kollat. Då är vi uppe i en kostnad på 744 kr. för båtresan. Flygresan kostar 730. På något sätt skall man ta sig från Bromma till Karolinska sjukhuset, men ofta hämtas man till Karolinska sjukhuset. Detta är alltså faktiska kostnader som bevisar att flygresan inte är ett dyrare alternativ.

Jag anser dessutom att man kan ha rätt att på denna fråga få lägga medmänskliga aspekter. Frågan är av stor lokal betydelse, och det är också en fråga om människors lika värde och rättigheter. Ingen ifrågasätter riksdagsmännens självklara rätt att flyga. Jag väddar alltså till kammarens ledamöter om förståelse för de synpunkter jag här framfört.

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till utskottets företrädare. Vad är det som hindrar utskottsmajoriteten från att nu ta ställning i denna fråga, när det bevisligen inte är en kostnadsfråga? Är det möjligen riksdagens arbetsformer? Om det är så, är det nästan skrämmande att det skulle vara skälet till att man inte kan lösa denna fråga på ett praktiskt och rationellt sätt. Vad är det som avhåller moderaterna från att stödja reservationen i denna del? Jag förstår inte det, eftersom yrkandet i reservationen sammanfaller exakt med det förslag som Ingegerd Troedsson förde fram i en motion för ett år sedan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation som är fogad till betänkandet.

I detta anförande instämde Elis Andersson (c).

Torsdagen den
19 maj 1983

*Ersättning för
sjukresor*

Herr talman! Vi har nu att behandla sex motioner från den allmänna motionstiden i år. Alla berör ersättningar för sjukresor. De flesta av motionerna gäller frågor som behandlades av sjukreseutredningen, vilken avlämnade sitt betänkande i juni 1981.

De krav som framförs i motion 453 av Margareta Persson och Bengt Lindqvist samt i motion 1800 av Gunnar Björk i Gävle m. fl. har aktualiserats genom sjukreseutredningen. Detsamma gäller de problem som Maria Lagergren m. fl. tar upp i motion 1274, nämligen kommunernas rätt till ersättning för sjukresor som de ombesörjer.

I sjukreseutredningens betänkande föreslås att kommuner och landsting skall kunna få ersättning från sjukförsäkringen, precis som motionärerna begär. Eftersom utredningsbetänkandet f. n. bereds i departementet yrkar utskottet avslag på motionerna 453, 1800 och 1274.

När det gäller motionen 450 av Hagar Normark m. fl. begär motionärerna en översyn av sjukreseförordningen syftande till att även arbetsresa skall kunna ersättas som sjukresa. I motionen framförs att sjuktiderna kan förkortas om en sjukskriven person, som egentligen är arbetsför men inte kan ta sig till och från arbetet på grund av kvarvarande rörelsehinder, skall kunna få ersättning från sjukförsäkringen för arbetsresor med taxi. Utskottet menar att motionärernas förslag medför en genomgripande förändring av reglerna för sjukresor. Ett bifall till motionen innebär att riksdagen ställer sig positiv till att arbetsresor i vissa fall skulle jämföras med sjukresor till och från läkare och sjukhus. Vi är därför inte beredda att nu ta ställning till en sådan ändring av ersättningsreglerna som motionen syftar till. Därför yrkar vi avslag på motion 450.

Slutligen skall jag säga några ord om motionerna 455 och 1258 av Rune Backlund m. fl. resp. Gunhild Bolander. Innehållet i motionerna har Gunhild Bolander föredragit här. Gemensamt för dessa motioner är kraven att vissa delar av sjukreseutredningens förslag inom en snar framtid skall föreläggas riksdagen för beslut. Centerledamöterna i utskottet har också reserverat sig till förmån för dessa motioner.

I Gunhild Bolanders föredragning här talade hon om de höga kostnader som drabbar vissa grupper i samhället. Jag kan hålla med Gunhild Bolander om det. Men det borde centerpartiet ha haft i tankarna, när centern höjde karensbeloppet för resekostnader. Den höjningen är en produkt som härrör från den centerpartistiska socialministern. Under behandlingen av ärendet uppvaktades utskottet av handikappförbunden. De påpekade de kostnader höjningen skulle komma att medföra.

När utskottet för ungefär ett halvår sedan behandlade motioner med samma krav som de vi har att ta ställning till nu, var vi eniga om att avvakta beredningen av sjukreseutredningens betänkande.

Vi hade oss bekant i november 1982 att socialdepartementet förberedde en behandling av utredningens betänkande. Och socialministern har därefter i propositionen om vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen aviserat att en arbetsgrupp skall tillsättas med representanter för socialdepartementet

Torsdagen den
19 maj 1983

*Ersättning för
sjukresor*

och Landstingsförbundet. Arbetsgruppen skall till den 1 januari 1984 redovisa ett underlag för beslut om hur sjukreseutredningens förslag skall genomföras.

Efter regeringsskiftet har det alltså snabbt tagits initiativ till att den så angelägna frågan – på den punkten håller jag med Gunhild Bolander – om sjukreseersättning skall få en lösning.

Gunhild Bolander frågade vad som nu förhindrar utskottet att ta ställning till förmån för motionerna. Jag vill vända på frågan och säga: Vad var det som förhindrade socialdepartementet att ta initiativ till en lösning av den här frågan under den förra regeringsperioden?

Sjukreseutredningen lämnade sitt betänkande i juni 1981. Remisstiden gick ut den 2 november 1981. Därefter återstod ungefär tio månader för den sittande regeringen att ta initiativ så att någonting skulle hända när det gällde sjukreseutredningens förslag. Men åtminstone inom oppositionen fick vi aldrig någon kännedom om att något som helst förslag eller initiativ var på gång.

Jag vänder mig alltså åter till Gunhild Bolander och ställer frågan: Vad var det för hinder som låg i vägen under denna tid?

Utskottsmajoriteten har nu, liksom vid den tidigare behandlingen för ett halvår sedan, ansett att det finns goda skäl att avvakta resultatet av den beredning som har påbörjats och som kommit ett steg längre sedan förra gången. Vi yrkar därför avslag även på motionerna 445 och 1258.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 161 GUNHILD BOLANDER (c) replik:

Herr talman! När frågan behandlades i socialutskottet i höstas trodde alla att det skulle komma ett regeringsförslag i kommande budgetproposition. Det gjorde det inte, och därför väckte jag på nytt frågan om speciellt sjukresor med flyg till Gotland.

Förslaget i den nya propositionen 174 om att överflytta det ekonomiska ansvaret till sjukvårdshuvudmännen innebär att det går år efter år utan att någonting händer. När man nu kan påvisa att det inte innebär några merkostnader att lösa frågan för gottlänningarnas del menar jag att utskottet kunde ha brutit ut speciellt den här frågan och därmed fått den ur världen; när vi nu har väntat i decennier på att få frågan löst. Det är faktiskt inte på något sätt ett övermaga krav, utan det handlar om ett rättvisekrav som borde ha varit tillgodosett för länge sedan.

Anf. 162 INGEGERD ELM (s) replik:

Herr talman! Jag ber att få instämma med Gunhild Bolander i att den här frågan kunde ha varit löst tidigare; initiativ kunde ha tagits tidigare. Anser man från centerpartiet att man har väntat i decennier, borde man under sex års regeringsperiod med två centerpartistiska socialministrar åtminstone ha kunnat föra fram något initiativ.

Detta var vad vi påpekade i vår motion 1981/82:1099. Då visste vi att sjukreseutredningens förslag var klart, och vi visste att remissarbetet var

klart. Men vi krävde då inte, som Gunhild Bolander gör här nu, att få ett speciellt förslag i enlighet med utredningen. Däremot pekade vi på att remissutfallet hade visat på så delade meningar att förslaget borde behandlas i en och samma omgång. Det är precis vad vi skrev i vår motion, som vi nu fullföljer i regeringsställning.

Jag har fortfarande inte fått något svar från Gunhild Bolander beträffande vad som hindrade centerregeringen att aktualisera den här frågan efter november 1981.

Anf. 163 GUNHILD BOLANDER (c) replik:

Herr talman! Det talas om de sex borgerliga regeringsåren. Under hela den tiden väcktes förslag i riktning mot en lösning av frågan för gotlänningarnas del. Men de förslagen gick till sjukrescutredningen, som lade fram sitt betänkande på sommaren 1981.

Det kan naturligtvis sägas att den borgerliga regeringen, under de tio månader den hade på sig, hade kunnat lägga fram ett förslag. Men det var mycket annat som skulle behandlas, och regeringen hann förmodligen inte med det. Jag är dock ganska övertygad om att det förslaget hade förclegat i dag om vi hade haft en icke-socialistisk regering.

Anf. 164 INGEGERD ELM (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara konstatera som ett sammandrag av Gunhild Bolanders senaste yttrande att vad centerpartiet inte hann och orkade med skall socialdemokraterna genomföra på ett halvår.

Anf. 165 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! I vpk:s motion 729 tar vi upp frågan om en översyn av hur kostnadsskyddet – en översyn av högkostnadsskyddet i alla dess delar. Det är bara det att den motionen inte behandlas i utskottets betänkande 23 utan tas upp i ett senare betänkande under rubriken Ersättning till sjukvårdshuvudmännen.

I den motionen behandlar vi högkostnadsskyddet med utgångspunkt i uppfattningen att det borde gälla alla barn i en familj. F. n. gör det inte det, om det exempelvis är fråga om två föräldrar som har flyttat samman och som har barn med sig in i den nya familjebildningen.

Det gäller inte heller fullt ut vid ren sjukvård, utan det blir bara fråga om en halv stämpling. Vi i vpk anser att man, oavsett om man söker läkarvård eller sjukvård i övrigt, skall ha full stämpling.

Vår motion innefattar också högkostnadsskydd för resor.

Det förhållandet att motionen inte finns med i det här betänkandet bottnar sannolikt i att den innehåller flera delkrav.

Vi har ansett att det finns anledning att se över allt detta och att man framgent bör se till att i högkostnadsskyddet innefattas de olika delar som vi har tagit upp. Men det finns anledning att återkomma därom när motionen behandlas.

Vi har från vpk vid flera tillfällen begärt en total avgiftsbefrielse när det

gäller sjukvård, och i avvaktan på en sådan vill vi åtminstone ha en förbättring av högkostnadsskyddet.

Vi har samma uppfattning – att resekostnaderna bör omfattas av högkostnadsskyddet – som motionärerna Margareta Persson och Bengt Lindqvist framför i motionen 453. Därför tänker vi för vår del stödja den reservation som har fogats till betänkandet och som bl. a. gäller den motionen. Det är mer formella skäl vad gäller utskottsbehandlingen än politiska skäl hos oss som gör att vi inte har någon egen reservation. Men vi har uppfattningen att detta skall vara med, och vi kommer därför att stödja reservationen. Vi kommer alltså också att ta ställning i frågan om sjukresor till och från Gotland, som omfattas av samma reservation. Det gör vi bl. a. därför att vår partiförening på Gotland tidigare har gjort en hemställan till riksdagsgruppen om att vi skall aktualisera de här frågorna. Vpk på Gotland tycker, i likhet med Gunhild Bolander, att de nuvarande reglerna – som innebär att kostnad för flyg inte får ingå i resekostnaderna – är orimliga när det gäller en plats som Gotland med dess speciella belägenhet.

Jag skall inte lägga mig i trätan mellan ett f. d. regeringsparti och det nuvarande regeringspartiet om anledningen till att man inte har lyckats få fram ett förslag i den här riktningen. Jag vill bara konstatera att det nu föreligger ett förslag, och vi kommer att ställa till förmån för det.

Anf. 166 MARIA LAGERGREN (s):

Herr talman! Med anledning av att socialförsäkringsutskottet har avstyrkt motionen 1274 angående nyttjande av färdtjänsten vid sjukresor vill jag mycket kort utveckla vad vi motionärer syftade till med vår motion. Jag har själv arbetat på ett servicecenter för pensionärer och har fortfarande väldigt god kontakt med dessa äldre, varför jag vet hur de upplever detta med att ej få använda färdtjänsten för resor till och från sin läkare.

Det är för dem inte i första hand fråga om ekonomin, utan det är krånglet kring resan som oroar dessa gamla människor. De skall säga till taxiföraren om ett kvitto på resekostnaderna. De skall be läkaren, som ofta är ganska jäktad, att få kvittot påskrivet. När de kommer hem till bostaden skall de sända kvittot – eller kvittona, om de har gjort flera resor, vilket inte är ovanligt – till försäkringskassan. Dessutom skall de bifoga läkarintyget. Efter en tid av väntan kommer sedan en postanvisning på pengarna, som patienten då får anlita färdtjänsten för att hämta på postkontoret.

Enligt min mening bör denna fråga kunna lösas på det smidigare sätt som vi har föreslagit i motionen, t. ex. genom en överenskommelse mellan staten och kommunen om ersättning direkt till kommunerna för både handikappade och gamla med färdtjänstbevis, gärna, som vi har sagt i motionen, med ett schablonbelopp.

Herr talman! Jag har i dag inget yrkande, eftersom utskottet har ansett att beredningen av sjukreseutredningens betänkande bör avvaktas, innan riksdagen vidtar någon åtgärd. Jag har därför endast till protokollet velat framföra dessa synpunkter, så att beredningen lättare skall kunna beakta desamma.

Anf. 167 HAGAR NORMARK (s):

Herr talman! I detta utskottsbetänkande behandlas också motionen 450, som jag tillsammans med några kamrater väckte under allmänna motionstiden. Vi föreslår att försäkringskassan skall kunna ersätta resor till och från arbetet, om man därmed kan nedsätta sjukskrivningstiden. Vi har inte tänkt oss likställighet med sjukresor, vilket innebär en avgift.

Bakgrunden till motionen är denna: En person fick genom en ryggskada en lång sjukskrivning, bl. a. genom att vederbörande inte själv kunde köra bil och inte heller kunde använda kollektiva färdmedel. Han måste ta taxi. När han väl kom till sin arbetsplats, kunde han sköta sitt arbete. Han begärde ersättning från försäkringskassan med motiveringen att försäkringskassan skulle tjäna på att ersätta resorna. Att det är så kan bevisas genom följande exempel.

Antag att sjukpenningen är 300 kr. per dag. Taxiresa till och från arbetet går på 50 kr. per dag. Om försäkringskassan betalar taxiresorna, blir det en vinst på 250 kr. per dag.

Men försäkringskassan kunde i det fallet inte ersätta resorna på grund av rådande bestämmelser.

Oavsett sjukpenningens storlek är det angeläget att folk inte behöver vara sjukskrivna i onödan, med tanke på hur nedbrytande en sjukdomsperiod kan vara och hur det undergräver familjeekonomin. Till detta skall också läggas produktionsbortfallet som blir följden.

Jag menar naturligtvis inte att någon som behöver vara sjukskriven skall tvingas tillbaka i förtid till arbetet. Men det finns åkommor som inte är till hinder för att sköta vissa jobb. Vissa benbrott, bristning av hälsena osv. är inte något större hinder för att klara t. ex. ett kontorsarbete. Men det behövs rätt lång tid i gipsförband. Vi har här i riksdagen sett kamrater som gått på kryckor men som har skött sitt uppdrag och hellre velat göra det än gå sjukskrivna.

När det gäller resor till och från arbetet går det ibland ganska långt att utnyttja arbetskamrater. Jag känner också till många fall där arbetsgivaren betalat resorna. Men alla har inte arbetskamrater som kan ställa upp. Och kan man räkna med att ett litet företag kan ställa upp med dagliga reseersättningar? Jag tror inte det, och jag anser att det är principiellt fel att räkna med att företagen skall göra det.

Jag är något besviken på utskottet, som inte gett den idé motionen tar upp ens ett hedersomnämmande. Visst är vi ändå överens om hur viktigt det är att sjukskrivna snarast kan återgå till arbetet. Om försäkringskassan ersätter resorna, kan det hjälpa många att slippa en lång sjukskrivning.

Utskottet hänvisar bara till att detta förslag är något nytt i försäkringssystemet och att det skulle bli stora gränsdragningsproblem. Visst är denna idé en nyhet, men den omständigheten får inte hindra att vettiga förslag undersöks. Gränsdragningsproblem kan lösas. En utredning skulle kunna ge svar på hur det skall ske.

Herr talman! Vi måste öppna de vattentäta skott som finns mellan myndigheter som genom byråkrati, revirtänkande och brist på samordning

Nr 151

Torsdagen den
19 maj 1983

*Ersättning för
sjukresor*

hindrar smidiga lösningar både för den enskilde och för samhället.

Jag kommer inte att mot ett enigt utskott yrka bifall till motionen, men jag kommer tillbaka i detta angelägna ärende.

Anf. 168 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Vi har tidigare under det här betänkandets behandling lyssnat på en debatt om sjukresor till och från Gotland. Långa resvägar för att kunna få specialistvård måste ibland accepteras. Vad som inte borde få fördröjas är möjligheten till lättnader vad gäller färdsätt. Det är möjligt att ge gotlänningarna stora lättnader genom att ge ersättning för flygresor till Karolinska sjukhuset eller annat sjukhus på fastlandet.

Jag har i en fråga till socialministern tidigare i år krävt åtgärder. Svaret var då tyvärr inte positivt. Socialministern hänvisade till sjukreseutredningen och ville ha en samordning.

Utskottet vill vänta på att den aviserade beredningen blir klar. Det är naturligtvis bra med samordning, men i det här fallet är kravet från gotlänningarna så starkt och så befogat att riksdagen bör bifalla kravet som framförs i motion 1258 om att regeringen snarast skall lägga fram förslag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen vad gäller mom. 3 i socialförsäkringsutskottets betänkande 1982/83:23.

Anf. 169 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Gunhild Bolander frågade varför socialförsäkringsutskottets moderata ledamöter inte har anslutit sig till reservationen rörande sjukresor med flyg från Gotland och varför vi inte vill ta ställning nu.

Svaret är enkelt. Reservanterna föreslår inget annat ställningstagande än det vi redan har gjort. Reservanterna föreslår nämligen inte att det skall beslutas om sjukresor med flyg från Gotland. De föreslår en beställning till regeringen, och den beställningen har regeringen redan fått. Den har fått beställningen två gånger t. o. m. – dels av en utredning, dels i anslutning till behandlingen av den motion som Gunhild Bolander själv refererade. Utskottet har alltså inte kunnat finna att det föreligger någon praktisk möjlighet att märkbart påskynda den utvecklingen genom att upprepa beställningen från riksdagens sida i dag.

Det är hela förklaringen. Jag är helt övertygad om att gotlänningarna kommer att få sina sjukresor med flyg. Gunhild Bolander kommer att bli nöjd. Det skulle förvåna mig väldigt mycket om saken inte inom en ganska snar framtid kommer att beslutas av en enhällig riksdag.

Hela argumentationen om ressvårigheten osv. är i sak helt överflödig. Ingen bestrider detta, alla är överens. Det handlar här om en procedurfråga. Jag tror icke att det är möjligt att med den metod som här föreslås nämnvärt påskynda den proceduren. I så fall, Gunhild Bolander, hade det varit enkelt att föreslå en lagtext.

Överläggningen var härmed avslutad.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 21

Mom. 1 (pensionsnivån inom delpensionsförsäkringen)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 16 för reservationen av Tommy Franzén.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 23

Mom. 1 (högstnadsskydd vid sjukresor)

Utskottets hemställan bifölls med 248 röster mot 58 för reservationen av Elis Andersson m. fl. i motsvarande del.

Mom. 3 (ersättning vid flygresor)

Utskottets hemställan bifölls med 232 röster mot 75 för reservationen av Elis Andersson m. fl. i motsvarande del.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

16 § Läkemedelskostnader

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1982/83:22 om läkemedelskostnader.

Anf. 170 MARGIT SANDÉHN (s):

Herr talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande 1982/83:22 behandlas motion 1982/83:1603 av Maj-Lis Landberg och mig, i vilken vi begär att regeringen prövar förutsättningarna för att utöka listan över kostnadsfria läkemedel och hjälpmedel till att omfatta medel för de psoriasissjuka.

Psoriasis är en ärftlig hudsjukdom, som kan finnas i flera generationer utan att utlösas. Vanligen drabbas den psoriasissjuka första gången i tonåren, men sjukdomen kan också uppstå senare.

Läkemedelskostnaderna är höga för de psoriasissjuka, då man inte får ersättning för t. ex. de uppmjukande salvor som måste användas varje dag. Till detta kommer alla andra preparat som den psoriasissjuka måste använda.

Vi motionärer anser att det inte kan vara riktigt att en så stor grupp som psoriatikerna utgör inte skall vara berättigade till kostnadsfria läkemedel.

Högstnadsskyddet, som infördes fr. o. m. den 1 juli 1981, avser endast 15 läkarvårdsbesök eller läkemedelsinköp. Det är inte tillräckligt, med tanke på den mängd av bl. a. salvor som psoriatikerna använder.

Herr talman! Med anledning av det sagda ber jag att få yrka bifall till motion 1982/83:1603 yrkande 2, som innebär att riksdagen skall begära att

Nr 151

Torsdagen den
19 maj 1983

*Läkemedels-
kostnader*

regeringen prövar förutsättningarna för att utöka listan över kostnadsfria läkemedel och hjälpmedel till att omfatta även de psoriasissjuka.

Anf. 171 MARGARETA HEMMINGSSON (s):

Herr talman! Margit Sandéhn och Maj-Lis Landberg har i motion 1603 begärt att även psoriasis skall hänföras till sådana sjukdomar som ger rätt till kostnadsfria läkemedel och kostnadsfria förbrukningsartiklar.

Först några ord angående frågan om handikappersättning. Den prövas i enlighet med 9 kap. lagen om allmän försäkring. Här gäller samma krav för den psoriasissjuka som för övriga handikappade.

Så till läkemedlen. Socialpolitiska samordningsutredningen prövade noga frågan om ett eventuellt utökande av den nuvarande förteckningen över kostnadsfria läkemedel. Den skulle då komma att omfatta ett stort antal sjukdomar och läkemedel, vilket i sin tur skulle leda till en rad avgränsningsproblem.

Om man gjorde gränsdragningen så vid att alla vanliga s. k. folksjukdomar fanns medtagna, eller om man upphävde kraven på läkemedlens aktiva beståndsdelar, kunde på sikt så gott som samtliga läkemedel bli kostnadsfria, konstaterade utredningen.

Ett avgörande skäl mot en utvidgad kostnadsfrihet var, framhöll utredningen, att de kostnadsfria läkemedlens funktion kunde ifrågasättas med hänsyn till att dessa i stor utsträckning förskrivs samtidigt med prisnedsatta läkemedel. Kostnadsfriheten förlorade då sin självständiga betydelse.

Som ett första led i riks försäkringsverkets och socialstyrelsens projekt att följa upp och utvärdera de olika förmånerna inom läkemedelsområdet ingår bl. a. att belysa hur förskrivningen av kostnadsfria läkemedel har påverkats av högkostnadsskyddets införande. I projektets uppgifter ingår också att föreslå åtgärder. Projektet syftar till en uppföljning av hela förmånssystemet, således också förmånerna av kostnadsfria förbrukningsartiklar.

Eftersom arbetet med utvärderingen nu pågår, anser utskottet att vi måste invänta resultatet av denna.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 172 MARGIT SANDÉHN (s):

Herr talman! Mot bakgrund av att de psoriasissjuka är en så stor och bortglömd grupp, som även lider psykiskt av sin sjukdom, anser vi motionärer att det inte är riktigt att de själva skall betala sina läkemedel. Vi är litet besvikna över att utskottet inte har varit mer välvilligt inställt till vårt krav.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5 (kostnadsfria läkemedel m. m. för psoriasissjuka)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 1603 av Margit Sandéhn och Maj-Lis Landberg i motsvarande del, bifölls med acklamation.

17 § Föredrogs

utbildningsutskottets betänkanden

1982/83:25 om utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken (prop. 1982/83:100 delvis) och

1982/83:30 om vissa högskoleanslag m. m. (prop. 1982/83:100 delvis).

Anf. 173 TALMANNEN:

Utbildningsutskottets betänkanden 25 och 30 kommer att debatteras i tur och ordning, och voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först debatteras utbildningsutskottets betänkande 25 om utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken.

Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken

Anf. 174 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Jag skall på grund av den sena timmen fatta mig mycket kort.

Till utbildningsutskottets betänkande 1982/83:25 finns fogade fyra moderata reservationer. Betänkandet handlar om den s. k. AES-sektorn på våra universitet. Vissa av utbildningarna inom denna sektor har under flera år utretts.

Ett förslag till en förändrad linjeindelning har lagts fram av den s. k. AU-utredningen. Den gick ut på att det skulle finnas tre allmänna utbildningslinjer inom denna sektor: en ekonomlinje på 140 poäng, en förvaltningslinje på 140 poäng och en personaladministrativ linje på 140 poäng. UHÅ framförde förslaget i sin petita.

Den socialdemokratiska regeringen ansåg sig av ekonomiska skäl inte kunna acceptera utbildningens längd på ekonomlinjen och på den personaladministrativa linjen. Man föreslog i stället att utbildningarna på dessa båda linjer endast skulle omfatta 120 poäng. Detta gjorde man trots att utredningen klart visade att utbildningens längd borde omfatta minst sju terminer och trots utbildningsinstansernas klara påpekande att utbildningen av kvalitetsskäl inte fick förkortas.

Nu har utskottet enhälligt beslutat föreslå att de tre utbildningarna skall omfatta 140 poäng, och det tycker vi moderater är bra.

Däremot kan vi inte acceptera förslaget om ekonomlinjens uppläggning. Vi anser att en etappindelning av ekonomutbildningen inte är förenlig med

Torsdagen den
19 maj 1983

*Utbildning för
administrativa,
ekonomiska och
sociala yrken*

*Utbildning för
administrativa,
ekonomiska och
sociala yrken*

de krav man bör ställa på utbildningens kvalitet. Förslaget är enligt vår uppfattning belysande för den socialdemokratiska utbildningspolitiken. Trots de negativa erfarenheterna från den grundläggande rättsutbildningen, som är en etapp i juristutbildningen, trots att flera ekonomer utbildas i dag än vad t. o. m. AU-utredningen förutsatte att det skulle finnas arbetsmarknad för och trots att flertalet remissinstanser av betydelse påpekat att marknaden för etapputbildade ekonomer torde vara synnerligen begränsad, föreslås nu att ekonomutbildningen etappindelas, att den – helt eller som etapp – skall ges på inte mindre än 18 orter och att antalet platser skall utökas.

På de mindre orterna kommer utbildningen enligt min uppfattning att bli kvalitetsmässigt underlägsen de större högskolornas. Lärarna på de mindre orterna kan omöjligt vara kompetenta inom ett tillräckligt brett område. Oaktat detta kan de komma att undervisa inom ett flertal skilda specialiteter, för vilka andra högskolor kan erbjuda kanske fyra eller fem lärare med särskild kompetens. Vi moderater anser att en sammanhållen, fullständig ekonomutbildning försvåras, om det ekonomiska basbeloppet skulle ges. Vi vill i stället ha en riktig utbildning – utan basbelopp och etappindelning – bestående av kurser där fördjupningsstudier kan ske när som helst under utbildningstiden. Vi anser att såväl ekonomiska som utbildningsmässiga skäl talar för detta.

Vi avvisar således förslaget om att dela upp ekonomutbildningen i etapper och att förlägga den till platser som i dag inte har ekonomutbildning. Befintliga lokala linjer och enstaka kurser med ekonomisk inriktning bör enligt vår uppfattning i stället ges även under kommande budgetår på de platser som vi anvisat i vår reservation.

Den merkostnad på ungefär 3,3 milj. kr. för en kvalitetsförstärkning av ekonomlinjen plus den förlängning av samma linje som UHÄ anser nödvändig redan för det kommande budgetåret växer till en kostnad på ungefär 10 milj. kr. för budgetåret 1986/87, när de studenter som nu börjar på ekonomlinjen kommer att examineras. Finansieringen av detta har majoriteten inte tagit ställning till på ett riktigt sätt, utan man låter UHÄ lösa problemet. Man viftar delvis bort det med att antyda att flertalet studerande ändå torde läsa mer än 120 poäng genom att utnyttja utbudet av enstaka kurser. Även om detta är korrekt – och jag tror att det delvis är det – kommer ändå en merkostnad att uppstå för statsmakterna.

Den av majoriteten föreslagna AU-reformen kommer att bli en dyr reform genom att utbildningen på de tre linjerna skall bedrivas på ett stort antal orter och till stor del i liten skala. Vi moderater anser att resurserna i stället kan frigöras genom att ekonomutbildningen ges endast på de orter som i dag har fullständiga linjer om minst 120 poäng. Den begränsningen torde också enligt vår uppfattning kunna finansiera de nödvändiga kvalitetsförbättringarna på linjen. I den mån det skulle visa sig att ytterligare resurser är nödvändiga, så bör dessa åstadkommas genom en allmän minskning av linjernas dimensionering. Det bör enligt vår uppfattning ankomma på UHÄ att lämna förslag i det här hänseendet.

SAF, Sveriges industriförbund och Svenska handelskamarförbundet har

skrivit till utskottet och påtalat att utbildningens volym är för stor och att en reduktion på ungefär 10 % är nödvändig, vilket stämmer bra med det moderata förslaget. Det finns inte arbetsmarknadsmässiga skäl att ha en så kraftig dimensionering av ekonomutbildningen. Man tror helt enkelt inte att efterfrågan kommer att öka så starkt i framtiden. Jag delar den uppfattningen. Låt mig ta ett enda konkret exempel. Det finns i dag i runda tal 5 000 organiserade civilekonomer. Jämför det med den kommande årliga utbildningen på över 3 000 civilekonomer.

Till slut, herr talman! Den sista reservationen rör PA-linjen, som genom sin förläggning nu har fått möjlighet till viss handledd studiepraktik. Vi anser det därför inte nödvändigt att man ställer krav på ospecificerad arbetslivserfarenhet som förkunskapskrav.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till samtliga moderata reservationer.

Anf. 175 IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Som vi hört av Rune Rydén vill reservanterna att man skall frigöra resurser genom att ekonomutbildningen endast ges på de orter där fullständiga linjer om minst 120 poäng finns. Begränsningen skulle finansiera nödvändiga kvalitetsförbättringar.

Från utskottets sida anser vi att det bör ankomma på UHÄ att redovisa förslag om hur den av utskottet förordade förlängningen av ekonomlinjen samt linjen för personal- och arbetslivsfrågor skall finansieras. Vidare åligger det UHÄ att i sedvanlig ordning begära medel för kvalitetsförbättringar på de tre aktuella linjerna.

Vad beträffar dimensioneringen och lokaliseringen kan jag hålla med om att det var delade meningar i fråga om etapporganisationen av de nya linjerna. Det var också därför som AU-gruppen och UHÄ lade ned så stort arbete kring dessa frågor. UHÄ anser nu att etappavgångsmöjligheterna löses på ett ändamålsenligt sätt.

När det gäller de farhågor som reservanterna har för att en sammanhållen fullständig ekonomutbildning försvåras om det ekonomiska basblocket ges, har det enligt UHÄ ett sådant innehåll att det erbjuder en meningsfull utbildning även för den som avslutar sina studier efter genomgången basblock.

När man nu får möjlighet att lokalisera enbart basblock inom ekonomlinjen till vissa mindre högskoleenheter, så skapas möjligheter för en basutbildning på det ekonomiska området vid de mindre enheterna utan att dessa tillförs de resurstillskott som en lokalisering dit av en fullständig linje skulle förutsätta.

Utskottet instämmer också i propositionens förslag om arbetslivserfarenhet som villkor för särskild behörighet för linjen för personal- och arbetslivsfrågor. Utskottet anser det vara särskilt viktigt att de studerande äger viss förtrogenhet med arbetslivet och dess villkor.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till hemställan i utskottets

Nr 151

Torsdagen den
19 maj 1983

*Utbildning för
administrativa,
ekonomiska och
sociala yrken*

betänkande 1982/83:25 och avslag på de reservationer som finns fogade till betänkandet.

Anf. 176 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Iris Mårtensson säger att majoriteten vill ge UHÅ i uppdrag att utreda var medlen skall komma ifrån för att bekosta de här förlängningarna av utbildningarna. Dessutom skall man, om man behöver det, begära ytterligare medel för kvalitetsförbättringar av de här tre linjerna. Jag gör det konstaterandet att det kommer att kosta mer pengar över statsbudgeten. Kvalitetsförbättringar behöver ske på dessa tre linjer, framför allt när det gäller ekonomlinjen. Förlängningen av ekonomlinjen kommer också att innebära en merkostnad. Jag tycker att man klart borde ha angivit detta.

Vidare säger Iris Mårtensson att frågan om etappavgången har lösts på ett tillfredsställande sätt. Jag tycker inte alls att så är fallet. Basblocket innehåller nämligen ett flertal olika ämnen som knappast kan vara särskilt arbetsmarknadsförberedande för dem som väljer att gå igenom enbart den utbildningen. Inte heller ger det möjlighet till fördjupningsstudier. Det innehåller 5 poäng i samhälle och företag, 15 poäng i ekonomistyrning, 5 poäng i marknadsföring samt 5 poäng i organisationsteori och personaladministration. Sedan kommer en del hyggliga poäng: 20 poäng i national-ekonomi, 20 poäng i statistik och ADB samt 10 poäng i juridik. Man blir inte en bra ekonom med den utbildningen. Man behöver fördjupningsstudier på ett sådant basblock, och sådana kan man skaffa sig endast på de större utbildningsorterna.

Vad till slut gäller arbetslivserfarenheten tycker jag att det hade varit rimligt, om man hade föreskrivit att det skulle vara fråga om en arbetslivserfarenhet som man har nytta av i utbildningen. Nu är det fråga om en helt ospecificerad arbetslivserfarenhet. Man kan i princip stå och fylla på bensin i bilar på en bensinmack under den tid som man får tillgodoräknad som arbetslivserfarenhet. Vad har man för nytta av det på PA-linjen?

Dessutom kommer i den nuvarande arbetsmarknadssituationen många studerande att missa en utbildningschans genom att de inte ens kommer att kunna få de 12 månaders praktik som de behöver. Ute på utbildningsorterna är man klart besviken över kravet på arbetslivserfarenhet, och man anser det helt onödigt, allra helst som utbildningslinjen nu har utvidgats till 140 poäng, med möjlighet till praktik under utbildningstiden.

Anf. 177 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Frågan om en reformering av utbildningarna inom det administrativa och ekonomiska området har under flera år varit föremål för utredning. UHÅ har föreslagit dels organisatoriska förändringar, dels flera viktiga kvalitetsförstärkningar.

Regeringsförslaget i budgetpropositionen innebär att de organisatoriska förändringarna accepteras, men att den föreslagna ökningen av resurserna för de administrativa och ekonomiska utbildningarna i huvudsak uteblir.

Detta var bakgrunden till att vi i vår partimotion från folkpartiet om

forskning och högre utbildning inte ställde oss bakom regeringsförslaget. Vi strök i stället under att det viktiga är åtgärder som bidrar till att höja utbildningarnas kvalitet.

Den viktigaste kvalitativa förändringen av ekonomlinjen och linjen för personal- och arbetslivsfrågor är en förlängning med ett halvår. Det innebär också att vi får en internationell anpassning. Förslaget tillstyrktes också praktiskt taget enhälligt av remissinstanserna.

Nu har det glädjande inträffat att socialdemokraterna i utbildningsutskottet har lämnat regeringsförslaget om att ekonomlinjen och linjen för personal- och arbetslivsfrågor endast skall ha en längd av tre år. Vi har nått en uppgörelse i utbildningsutskottet, som innebär en förlängning med ett halvår, vilket innebär att kraven från universiteten och högskolorna har beaktats.

Folkpartiets partimotion har alltså tillmötesgått i denna viktiga fråga. Följer riksdagen utskottsmajoriteten, betyder den här förändringen mycket för hela den samhällsvetenskapliga utbildningen inom högskolan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utbildningsutskottets hemställan på samtliga punkter.

Överläggningen var härmed avslutad.*

Anf. 178 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera utbildningsutskottets betänkande 30 om vissa högskoleanslag m. m.

Internationalisering av utbildning och forskning

Anf. 179 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Jag vill helt kort säga följande.

Till utbildningsutskottets betänkande nr 30 har fogats en moderat reservation. Den handlar om internationaliseringen av utbildningen och forskningen. Visserligen är utskottet välvilligt ställt till en ökad internationalisering av den högre utbildningen och forskningen, men finner det inte påkallat att riksdagen gör några särskilda uttalanden i den frågan.

Vi moderater nöjer oss inte med detta utan anser att en ökad internationalisering är så viktig för vår forskning och utbildning att vi vill se den stimulerad och önskar att hinder undanröjs genom åtgärder från regeringens sida. Detta gäller inom speciellt två områden.

För det första bör reglerna för att få studiemedel ses över, så att de generellt i högre grad än f. n. medger utlandsstudier.

För det andra vill vi ha till stånd en liberalare tillämpning av bestämmel-

Nr 151

Torsdagen den
19 maj 1983

*Internationalise-
ring av utbildning
och forskning*

*Voteringen redovisas efter debatten om UhU 30.

Torsdagen den
19 maj 1983

*Internationalise-
ring av utbildning
och forskning*

serna för att i svensk examen få tillgodoräkna sig studieresultat uppnådda vid utländskt universitet.

Dessutom vill vi framhålla det angelägna i att språkutbildningen i gymnasieskolan ges en sådan omfattning och ett sådant djup att kurslitteratur på främmande språk i större utsträckning kan användas inom den högre utbildningen.

Innehållet i utbildningen inom olika ämnesområden måste alltid sättas in i sitt internationella sammanhang. Läromedel på t. ex. engelska, tyska och franska bör därför komma till användning i ökad omfattning, och det kräver att de studerande redan vid tillträdet till högskolan har goda språkkunskaper.

Universitetslärarna bör motiveras att ta in internationella aspekter i sin undervisning, vilket bör uppmärksammas i fortbildningen av dem. Vidare bör utländska gästforskare och lärare i större utsträckning än f. n. användas i undervisningen. Och naturligtvis skall de studerande stimuleras till någon tids utlandsvistelse. Jag vet av egen erfarenhet att få sätt är framgångsrikare än en utlandsvistelse för att få förståelse för internationaliseringens betydelse för forskningen och den högre utbildningen och därmed också för hela vårt land.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till den moderata reservationen till utbildningsutskottets betänkande 1982/83:30.

Anf. 180 MARGOT WALLSTRÖM (s):

Herr talman! Till Rune Rydén vill jag säga följande.

För det första är internationalisering ett av målen för högre utbildning och forskning – det påpekas också i betänkandet.

För det andra utgör 3,8 miljoner i dag stöd till högskolans internationalisering.

För det tredje är en ökad internationalisering i första hand en fråga för de lokala högskolemyndigheterna.

För det fjärde pågår – det har också påpekats i betänkandet – en rad projekt på olika högskoleenheter för att främja internationalisering.

För det femte förs inga konkreta förslag fram, vare sig i motionen eller i reservationen, beträffande reglerna för studiemedel eller tillgodoräknande av studieresultat. Vi har sagt att ingen är betjänt av generella uttalanden från riksdagens sida.

Med det vill jag kort yrka bifall till hemställan i betänkande nr 30.

Anf. 181 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Margot Wallströms alla frågor vill jag bara kommentera med att säga att visst har vi i vår reservation förslag om förändringar! Vi vill för det första ha till stånd liberalare bestämmelser när det gäller möjligheterna att få studiemedel för utlandsstudier. Jag skulle kunna ge Margot Wallström många konkreta exempel på hur man i dagsläget avslår ansökningar från svenska studenter som vill resa utomlands för att studera. Jag tycker att det är beklagligt att man har den här mycket restriktiva tillämpningen. Om man

hade en liberalare syn på de här tingen skulle flera kunna resa utomlands och studera, och det skulle öka internationaliseringen bland svenska studerande.

För det andra är det besvärligt för att inte säga omöjligt att få tillgodoräkna sig utländska examina och utländska utbildningar i examina här i Sverige. Där vill vi också se förändringar.

Sedan håller jag helt med Margot Wallström om att man sysslar med det här på de lokala högskolorna. Det tycker vi är bra; det skall man fortsätta med – det har vi ingenting emot. Men på de här två konkreta punkterna vill vi se förändringar för att vi skall kunna uppnå en förbättring på internationaliseringens område.

Låt mig sedan än en gång upprepa kravet på goda språkkunskaper. Dagens gymnasieungdomar har kanske goda språkkunskaper i engelska och ett av språken tyska och franska när det gäller att tala. Men det är inte tillfredsställande språkkunskaper från universitetens synpunkt när det gäller att tillgodogöra sig facktext. På den punkten har det skett en klar försämrning. Jag tror att om man koncentrerade utbildningen litet mera på sådana avsnitt skulle man underlätta för dagens studenter att tillgodogöra sig facklitteratur på utländska språk. Det är nämligen ett hinder i många fall i dagens undervisning att studenterna inte kan göra det på ett tillfredsställande sätt. Man tvingas tillverka kompendier och föredra utländsk litteratur på föreläsningarna därför att studenterna inte klarar av att läsa, inte ens på engelska i tillfredsställande omfattning. Det är därför, Margot Wallström, som vi har en reservation och pekar på dessa punkter.

Anf. 182 MARGOT WALLSTRÖM (s):

Herr talman! Som Rune Rydén vet regleras frågan om studiemedel för studier vid utländska universitet i studiestödslagen. Om moderaterna nu har konkreta förslag får man återkomma med dem och med medelsanvisning, som jag antar behövs. Vad gäller tillgodoräkande av studieresultat vid utländska universitet är det egentligen tveksamt om riksdagen skall göra generella uttalanden om en liberal tillämpning. Det bör väl i stället avgöras från fall till fall, om man nu skall ta hänsyn till kvaliteten på högre utbildning.

Detta är vad jag har att svara på de två konkreta frågor som moderaterna lyft fram i reservationen. Men konkreta förslag om tillämpning och medelsanvisning finns ju inte.

Anf. 183 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Margot Wallström argumenterar litet grand med den obotfärdiges förhinder. Vi begär här att regeringen skall lägga fram ett förslag om hur man skall förändra denna studiemedelslagstiftning, för att göra det möjligt att tillgodose våra intressen. Därför har vi detta i reservationen.

Sedan tycker jag att man skall se över möjligheterna för svenska studerande att kunna studera utomlands. Det finns utbildningar som vi inte

kan klara av här i Sverige, vissa profiler som inte finns här i landet. Då skall vi ge svenska studenter möjlighet att skaffa sig dem. Men framför allt är det betydelsefullt för svenska studenter att komma ut till andra länder och få tillgodogöra sig en utbildning där, leva i landet, studera där och skaffa sig de erfarenheter som behövs för att man skall kunna fungera i positioner i näringslivet eller inom den offentliga sektorn och senare i kontakter med representanter för det landet på en likvärdig bas. Därför är det mycket viktigt att vi har denna internationalisering och att vi strävar att öka den. I annat fall finns det en mycket stor risk för att vi i Sverige kommer att ställa oss vid sidan av det internationella utbildningsväsendet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utbildningsutskottets betänkande 25

Mom. 5 (finansieringen av en reform av den administrativt och ekonomiskt inriktade utbildningen)

Utskottets hemställan bifölls med 230 röster mot 79 för reservation 1 av Per Unckel m. fl.

Mom. 6 och 7 (ekonomilinjens uppläggning samt dimensionerings- och lokaliseringsfrågor)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 2 av Per Unckel m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 10 (villkor för särskild behörighet)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 4 av Per Unckel m. fl., bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 30

Punkterna 1-6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 7

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (ökad internationalisering av den högre utbildningen)

Utskottets hemställan bifölls med 227 röster mot 81 för reservationen av Per Unckel m. fl.

18 § Kammarerna beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

19 § Anf. 184 TALMANNEN:

På morgondagens föredragningslista upptas socialutskottets betänkande 34 främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Nr 151

Torsdagen den
19 maj 1983

20 § Kammaren åtskildes kl. 23.41.

In fidein

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert